

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IV istungjärk.

67. koosolek.

5. juunil 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Eesti-Ungari lepituse- ja vahekohtulepingu kinnitamise seadus — redaktsioon.
3. Prantsuse konjaki ja armanjaki Eestisse sisseveol nõutavate puhtuse- ja päritolutunnistuste kohta käiva Eesti-Prantsuse kokkuleppe kinnitamise seadus — redaktsioon.
4. Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 21. muutmise seadus — redaktsioon.
5. Ajutise veneaegiste pensionäride toetamise seaduse § 11. muutmise seadus — redaktsioon.
6. Tulumaksu vähendamise seadus — redaktsioon.
7. Endisest Pihkva ja Petrogradi kubermangust Eesti Vabariigi külge liidetud maa-aladele Balti Eraseaduse asi- ja nõudeõiguse laiendamise seadus — redaktsioon.
8. Sõjaväeosade ja -asutuste alla võetud ruumide üüritabeli maksvuse pikendamise seadus — I lugemisel.
9. Väljaspool apteeke mürgiste ja kange-mõjuliste ainete müügi seadus — III lugemisel.
10. Oopiumi ja teiste uimastavate ainete sisse- ja väljaveo ning müügi seadus — III lugemisel.
11. Kaubandusasutiste, ladude ja kontorite teenijate normaalpühkeaja kindlustamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
12. Üüriseaduse kaotamise seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 17.14 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

1. Päevakorra täiendamine.

Juhataja: Juhatusel nimel teeb juhatusel liige A. Tõllassepp ettepaneku,

võtta päevakorra etteotsa esimeste punktidenä redaktsiooni komisjoni ettepanekud alljärgnevalt:

1. Eesti-Ungari lepituse- ja vahekohtulepingu kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Prantsuse konjaki ja armanjaki Eestisse sisseveol nõutavate puhtuse- ja päritolutunnistuste kohta käiva Eesti-Prantsuse kokkuleppe kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 21. muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

4. Ajutise veneaegiste pensionäride toetamise seaduse § 11. muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

5. Tulumaksu vähendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

6. Endisest Pihkva ja Petrogradi kubermangust Eesti Vabariigi külge liidetud maa-aladele Balti Eraseaduse asi- ja nõudeõiguse laiendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Edasi paneb rkl. Jõeäär ette,

paigutada 5. punkt — üüriseaduse kaotamise seadus — I lugemisel — viimseks päevakorra-punktiks.

A. Jõeäär (stp): Selle ettepaneku põhjenduseks oleks mul au ette tuua järgmist. Üldkomisjonis võeti üüriseaduse kaotamise seadus kolmel lugemisel vastu ühel ainsal koosolekul ja juba siis juhiti tähelepanu sellele, et selle eelnõu vastuvõtmisel Riigikogus tekivad pikemad vaieldused. Üksinda statistiliste andmete ettekandmine, mis seda küsimust käsitavad, võtaks rohkem kui ühe koosoleku, ja seepärast on arvata, et täna sel koosolekul läbirääkimistega lõpule ei jõuta, vaid et need jäävad pooleli, ja seepärast poleks otstarbekohane teisi seaduseelnõusid, mis kiireks tunnistatud ja vastuvõtmist vajavad, jätta kaugemale. Selle tõttu teen ettepaneku, paigutada üüriseaduse kaotamise seadus tänase koosoleku päevakorda viimseks punktiks.

Juhataja: (Hääletatakse.)
Juhatusel ettepanek on vastu võetud.

(Hääletatakse.) Rkl. Jõeääre ettepaneku poolt on 27 häält, vastu — 24 häält. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Poolt on 32 häält, vastu — 32 häält, erapooletuid — 1, ettepanek on tagasi lükatud.

2. Eesti-Ungari lepituse- ja vahekohtulepingu kinnitamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

3. Prantsuse konjaki ja armanjaki Eestisse sisseveol nõutavate puhtuse- ja päritolutunnistuste kohta käiva Eesti-Prantsuse kokkuleppe kinnitamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

4. Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 21. muutmise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

5. Ajutise veneaegiste pensionäride toetamise seaduse § 11. muutmise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

6. Tulumaksu vähendamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

7. Endisest Pihkva ja Petrogradi kubermangust Eesti Vabariigi külge liidetud maaladele Balti Eraseaduse asi- ja nõudeõiguse laiendamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

8. Sõjaväeosade ja -asutuste alla võetud ruumide üüritabeli maksvuse pikendamise seadus — I lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja V. Uukareda: Seadusega 22. märtsist 1928. a. pani Riigikogu maksma normid sõjaväeosade ja -asutuste alla võetud ruumide üüriseaduse 29. juunist 1922. a. ja Kogukondliikude kohustuste seaduse vastavate paragrahvide põhjal, mis juba ajutise määrusega olid maksma pandud varem. Neid sõjaväe ajutisi üürinorme on mitu korda kõrgendatud, ja viimase seadusega, mis pandi 1928. a. maksma, tõsteti neid norme tuntuvalt, arvestades sellega, et need üürinormid peavad tasuma ehituste alla mahutatud kapitali protsendid ja ehitamise kulud omavalitsustele ja ka eraasutustele, kes need hooned ehitanud, kus sõjaväeasutused sees on. Maksvate üürinormidega on sõlmitud terve rida vabu kokkuleppeid maajomanikkudega. Seepärast ei ole valitsus tarvilikuks pidanud neid üürinorme kõrgendamise sihis uuesti revideerimisele võtta, vaid arvas, et saab endiste normide pikendamisega läbi. Et tähtaeg lõppeb 31. aprillil 1931. a. ja et võimalik oleks üürinorme juba käesoleval aastal 1931./32. eelarve kokkuseadmisel aluseks võtta, oleks tarvilik, et need üürinormid vastu võetaks ja pikendataks kuni 31. märtsini 1933. a. Sotsiaalkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

9. Väljaspool apteeke mürgiste ja kange-mõjuliste ainete müügi seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Klesment. Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

10. Oopiumi ja teiste uimastavate ainete sisse- ja väljaveo ning müügi seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Klesment. Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

11. Kaubandusasutiste, ladude ja kontoorite teenijate normaalpuhkeaja kindlustamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja L. Johnson: Praegumaksva seaduse järgi ei ole võimalik ärisid esimesel suvistepühäl avada. Et seda võimalust edaspidi luua, esitas Va-

bariigi Valitsus tarviliku seaduseelnõu. Sotsiaalkomisjon, kus seda küsimust põhjalikult kaaluti, leidis, et praegumaksvat korda ei ole tarvis muuta, kuna selleks põhjusi küllalisi ette toodud ei ole, et ärid tuleksid esimesel suvistepühäl avada. Sotsiaalkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu tagasi lükata.

Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p : Austatud Riigikogu liikmed! Minu ettepanek on risti vastupidine, nimelt paluda Riigikogu

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta ja mitte tagasi lükata. Selle põhjendused on järgmised: Eestis on erilise majandusliku tähtsusega viimasel ajal välja kujunenud turistika. Kuupalju täpselt meie iga aasta raha turistide käest saame, on raske öelda, kuid senised andmed, mis olemas, näitavad, et aastane tulu meie rahvale turistidelt on 300 miljonit senti. Muu seas on meil väga elav liikumine olnud esimesel nelipühapäeval. Mineval aastal on meil Soomest ametlike andmete järgi esimesel nelipühapäeval külas käinud 1.856 inimest, ja tänava ei ole see arv igatahes mitte vähem, ja praegu teada olevate andmete põhjal on arvata, et see arv saab ulatama kuni 2.000 inimeseni ja võibolla veel rohkemgi, kui ilmad head on. Lisaks sellele on veel teine põhjus, mis pärast meie tänava nelipühiks palju külalisi tuleb. Nimelt ühel Pärnu suuremal meestelaulu seltsil on juubel, kuhu ilmub külalisi Rootsist, Lätist, Saksamaalt ning mujalt, ja lugupeetud Pärnu linnaapea arvestab, et külaliste arv võib tõusta mitmele sajale.

Meil maksva seaduse järgi esimesel nelipühapäeval on keelatud kauplemine, ja selle tagajärjel need külalised ei saaks süüa. Mineval aastal tekkis meil säärane olukord, et Soomest tulnud külalised, mitte süüa saades, olid sunnitud otsima ükskõik kust seda saada. Lõpuks leiti sadamas räpane poekene ja sealt olid viimsed leivakoorukesed välja otsitud, et ennast toita. (B. E i l m a n, stp: Ega see asi nii hull ei olnud.) See on nii hull olnud. Seda ei ole minule kahjuks keegi teine öelnud, kui üks Soome esindajatest. Kui see nii on, siis on loomulik, et niisugune olukord kesta ei saa, ja Vabariigi Valitsuse ning Riigikogu ülesandeks on, hoolitseda selle eest, et meie külalised vähemalt kehakinnitust saaksid. Tekib küsimus, kas söögi luba ei peaks andma jõulu ja lihavõtte esimesel pühäl, kuid Vabariigi Valitsus ei ole pidanud võimalikuks kaugemale minna ja esineb ettepanekuga ainult nelipühi kohta. Sotsiaalkomis-

jon on arvanud, et õiglasem oleks terve see veneaegne seadus ümber töötada. See on õige, kuid tähendaks selle juures, et see veneaegne seadus on kogu oma ametlike seletustega ligi 10 lehekülge pikk, puudub väga laialdasi küsimusi, ja praegu niisugust suurt seadust tervikuna Riigikogu ette tuua oleks ülearune. Teiselt poolt ei taha ministerium ja Vabariigi Valitsus selle seaduseelnõuga kaugeltki seda kätte saada, et esimesel nelipühäl igasugune kauplemine võimalik oleks, nagu seda ehk eelnõu tekstist järeldada võiks. Lugu ei ole aga nii, sest nagu teada, on võimalik igal pühapäeval kaubelda ja piiramata, aga omavalitsuste suundmäärused on need, mis siin appi tulevad, seadust kitsendavad. Läbi rääkides suuremate linnade ja omavalitsuste tegelastega selle küsimuse kohta, on arvamisele tulnud, et on võimalik suundmäärust selles osas muuta, ja sellega võimaldatakse esimesel nelipühäl võõrastel süüa saada. Muud kitsendused jääksid ära maksma. Käesolev seaduseelnõu on kahjuks võrdlemisi kaua sotsiaalkomisjonis olnud, nelipühad on meil otse ukse ees, ja seepärast on loomulik, et nelipühiks ei saa seda seaduseelnõu vastu võtta. Ma näeksin küll heameelega, et Riigikogu täna selle eelnõu kolmel lugemisel vastu võtaks. Kuid kui see võimalik ei ole, siis oleks hea, kui Riigikogu ütleks, et Riigikogu põhimõttelikult ei ole selle seaduse vastu, võtab selle esimesel lugemisel vastu, siis oleks võimalik omavalitsuste ja siseministeriumi kaudu kuidagi võimalikuks teha, et inimesed esimesel nelipühäl süüa saaksid.

Seepärast palun Riigikogu, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. Kui Riigikogu leiab, et ei ole võimalik seaduseelnõu lõplikult vastu võtta säärasel kujul, siis võime anda eelnõu veel vast üldkomisjoni juriidiliseks kaalumiseks.

L. J o h a n s o n (stp): Härra siseminister põhjendas selle seaduseelnõu tarvidust turistidega. Turistid tulevad siia ja vajavad süüa, ja seepärast peab lahti tegema restoranid ja söögimajad esimesel suvistepühäl. Härra siseminister ütles, et aastane tulu turistidest on 300 miljonit senti. Kuid kui suure tulu annavad turistid esimesel suvistepühäl? Siin on neid 1.856. Tuleb arvestada, kuupalju iga turist jätab siia söömisega sel päeval. Kui nad ka söövad mitu portsjonit, siis ei või see olla üle 200 senti. Kui sellest maha võtame materjali, siis näeme, et see meie rahvamajandusele toob ainult kümneid tuhandeid. Nende tuhandete jaoks, kes siia esimesel

pühal tulevad, tahetakse käima panna äride ja restoranide aparaat, inimestelt puhkepäev ära võtta ja neid sel päeval töötada lasta, ilma et seda kulu, mis sel päeval rahvamajandusele tehakse, kaetaks.

Teisest küljest ei ole see seletus, et turistidel ei ole võimalik esimesel suvistepühahal süüa, õige, ja nimelt soomlaste kohta. Kui soomlased rongiga tuleksid, võivad nad igas raudteejaamas süüa, aga et nad laevaga tulevad, siis on neil ühes piletiga ka söök olemas. (K. Päts, põl: Ega nad päeva läbi laevas ei ole!) Seal on nende kodu. Kui turistide ühing tahab, siis on tal võimalik vastavate organisatsioonide kaudu, nagu näiteks kristlik noortemeeste ühing, kus vastav aparaat olemas, tol päeval korraldada turistide vastuvõtmiseks söömaaeu. (K. Päts, põl: Ega seal masinaid ei ole, seal on ka inimesed!) Aga seal on piiratud arvul; niipalju kui turistidel tarvis, aga see, et tuhande turisti hulga võibolla sajale kuni paarisajale, kes vajavad restorani sisseastumist, panna käima tervet restoranide, äride ja söögimajade aparaati, on täiesti mõttetu. (Kohtuja siseminister A. Anderkopp: Mis pärast tervet?) Kui sundmäärus välja antakse!? Ega Teie ei arva ometi, et kui seadus maksma pannakse, et siis antakse õigus või monopol ainult üksikutele restoranidele.

Edasi tähendaksin sellele, milleks turistide ühingu esindaja arvas selle seaduse tarviliku olevat: Soomlased tulevad siia selleks, et juua ja alkoholi tarvitamisega jätavad siia raha umbes paarsada tuhat, ja see olevat rahvamajandusele kasulik. Kuid selle juures peab veel tähendama, et kui restoranid esimesel suvistepühahal lahti tehakse, kuigi alkoholi müügi luba neile ei anta, on siiski võimalik alkoholi saada. Restoranide avamisest on huvitatud need, kes töötavad klubide nime all. Niisugused restoranid ootavad avamist ja nendel oleks võimalus tol päeval müüa salaja, altkäe turistidele alkoholi. Turistidel olevat tarvidus, ja inimene peab võima kõiki oma tarvidusi rahuldada, ja seda peab Eesti neile pakkuma. (K. Päts, põl: Õige!) See seletus on õige! Siiski ei saa ometigi sellele seisukohale asuda, et kõiki tarvidusi igapäev inimesel vaja rahuldada. On tarvidusi, millega inimesed võivad oodata. Arvan, et pühadel inimesed oma tarvidusi võivad piirata. (K. Päts, põl: Nad piiravad aasta otsa.)

Meil oli piirituse ja salaviina, alkoholi veo laevastik. See ristles Soome lahes. Kuipalju see riigile kasu tõi, on küsitav. Minu arusaamise järgi alkoholiga kauple-

mine Eestile on isegi kahjulik. Sellele liiksaks on see välismaa silmis kahtlemata Eesti nimele kahju teinud. (K. Päts, põl: Ega see meisse ei puutu.) Siiski puutub meisse. Juriidiliselt ei saa midagi selle kohta öelda, aga igauks teab, kuidas salakaubandusega lood on. (M. Juhkam, tõe: Kuidas temaga on?) Kuidas temaga on, seda teate ise väga hästi. Lugu on niisugune, et kui riigivõim tahaks, siis need laevad seal ei oleks. Nii on salapiirituse veos asi. See oli Eesti piiritus. (Naer. — Vahelhüüded: Ei ole. Tühi jutt. See on Saksa piiritus.) Saksa piiritus on, mis sisse tuuakse, aga Soome viiakse ka Eesti piiritust. (Vahelhüüded: Saksa piiritus. — Kaitseminister O. Köster: See on Saksa piiritus.) Mina ei ole nii suur asjatundja piirituse alal, kui Teie, härra minister, sest Teie olete sellele lähemal. (Kaitseminister O. Köster: Mina olen ühisuse liige, kus seda just tehakse.) Andmed on igatahes säärased. Soome seltskond oli Eesti üle pahandunud. Nüüd on meil asutatud turistide ühing selle otsustarbega, et siiasõitvatele välismaalastele oma korraldustega abiks olla, tehes neile soodustusi, neid teenida, aga ka, et meie rahvast, meie maad ja kõike seda, mis tähelepanuväärne, tutvustada. Aga ma arvan, et ühegi ühingu, nagu turistide ühing, eesmärk ei ole inimesi siia meelitada sellega, et ühes väikeses vabariigis avatakse püha-päevakõrtsid ja hakatakse naaberriikidest inimesi siia meelitama. Ma arvan, et meie südametunnistuse järgi ei tohiks seda lubada, aga seda meil teha tahetakse. Esimesel suvistepühahal tahetakse avada asutusi selleks, et turistid võiksid siin juua. (Keskelt: See oli ettevaatamata seletus.) Takistus ei ole, süüa saavad ka nüüd, on seni saanud ja saavad ka edaspidi. (Paremalt poolt: Kust kohalt saavad?) Kaasa võivad ka võtta, aga ma ütlen, neil on söögi eest juba makstud, kui nad laevapileti muretsesid, ja peale selle raudteejaamas on ka võimalik süüa.

Mis puutub esimesse suvistepühasse, siis esimene suvistepüha on kujunenud meie rahva juures sääraseks päevaks, kus rahvas valgub maale, sõidab maale külla j. n. e. (Paremalt poolt: Petsrimaal nugadekklused.) Nugadega kaklusi tuleb igalpool ette. Üksikud nähtused, kus pühade ajal nugadega kakeldakse, ei ole põhjuseks, et pühad tuleksid ära keelata. Meie peame aga vaatama, et neid halbu nähtusi ette ei tule, ja ei tohi tol päeval alkoholi-allikaid avada. (K. Päts'i, põl vahelhüüde.) Suvistepühad on saanud vaikseks

päevaks linnas. Seda päeva, kus linnateenijad, kes linnas teenistuses aasta läbi, võivad minna maale omaste juurde, seda päeva ära võtta on ülekohus, ja teiseks, selle seaduseelnõuga seda üldse teha ei saaks, sest meil on vastu võetud Pühade ja puhkepäevade seadus, kus on ette nähtud esimene suvistepüha puhkepäevaks, kus keelatud töötamine. Ja see seadus ei ole maksma pandud mitte ainult tööstuseettevõtete kohta, see käib kõigi asutuste kohta. See seadus on Riigikogu poolt vastu võetud. Seal on üles loetud pühad, mis loetakse riiklikkudeks pühadeks ja puhkepäevadeks. See seadus on vastavalt konventsioonile maksev, ja niikaua kui see maksev on, tuleb selle järgi käia. (Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p : Kuidas raudteejaamad lahti on?) Kuidas raudteerong pühapäeval käib? Arvan, kui härra minister pühapäevarahust nii aru saab, et rongid ei tohi liikuda ega ei tohi üldse hingata, siis on see surmarahu. (K. P ä t s, põl: Kuidas sadamas laevad käivad?) Seal on erandid. See on tarvidustega põhjendatud ja täiesti loomulik.

Nii ei ole suviste esimese püha äripäevaks tegemiseks mingisugust tarvidust. Küll on aga üks osa kõrtsimehi siseministriülemile palve saatnud... (Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p : Palveid ei ole avaldatud.) Muidugi tahavad nad, et ka jõulupühade ajal kõrtsid avataks. Aga üksikute ringkondade soovide kohaselt ei saa küsimusi otsustada. Meil tulevad aasta jooksul pühad ära märkida, mis kindlad, ja need on rahvaelus nii välja kujunenud, et neid pühasid peab tegema rahupäevadeks. (J. S o o t s, põl: Aga süüa on tarvis neil päevadel.) On senini söödud ja saab ka edaspidi süüa. Härra kindral, arvan, Teie pole ilmaski sellepärast söömata olnud. (J. S o o t s'i, põl vahelhüüe.) Arvatakse, et see isegi kasulik on, kui mõni päev vähem süüa saab, iseäranis siis, kui aasta läbi on rohkesti söödud. (K. P ä t s, põl: Seda võib ka teisel päeval teha!) Puhata või? — Igaüks võib seda teha vastavalt oma organismi nõuetele, aga siin on tegemist rahva hingeelule vastavalt väljakujunenud pühadega, mis on sisse juurdunud, neid pühasid hävitama hakata, alates suvistepühadega, ei ole õige. On tõesti riike, kus ei peeta neid pühasid, aga on ka riike, kus pühapäevarahu on olemas. Ja need riigid, kus pühapäevarahu läbi viidud, kus kodanikkudel see rahu kindlustatud ja alaliselt välja kujunenud, need riigid ei ole halvemas seisukorras, vaid on jõukad riigid. Need riigid ega rahvad ei ole selle

läbi allapoole läinud, vaid tõusnud ja teevad oma tarvilikke töid äripäevadel täie energiaga ja intensiivsusega ning pühapäevadel puhkavad. Kui meie pühapäevarahu inimestelt võtame, siis on see ka tervislik küsimus. See mõjub väga halvasti neile, kes sunnitud päevast-päeva tööd tegema, jaanuarist detsembrini, ja seda ei saa kuidagi heaks kiita. Teie tahate võtta inimestelt, kes ärielus terve nädala kinni olnud, võimaluse pühapäeval oma perekonna juures viibida, perekonna keskel olla või perekonnaga tuttavate juurde maale sõita. Neilt inimestelt tahate ära võtta pühapäevarahu. Aga see on ühtlasi teatud määral palga vähendamine. Sellega, et pühapäevarahu ära kaotate, tuleb üks tööpäev juurde, mille eest nad palka rohkem ei saa. Ma saaksin aru, kui öeldaks, et oleme radikaalsed ja läheme välja ainult riigi ja otstarbekohasuse seisukohalt. Ning sellelt seisukohalt peaks neile inimestele teatud puhke-aeg antama, ükskõik mis ajal. Sellest ma saan aru, see on teatud süsteem. Aga kui tullakse ja võetakse inimestelt see ainuke puhkepäev, siis sellega patustatakse suuresti rahva tervishoiu vastu ning halvendatakse palgaliste teenijate seisukorda ning palgaolusid. See ei ole kuidagi õige ega lubatav. (V a h e l h ü ü e : Palk ei vähene.) Miks ei vähene, kui teie ühe puhkepäeva teete tööpäevaks. Suvistepüha on puhkepäev. (Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p : Siis antakse palju jootraha.) Teie loodate jootraha peale, aga palka nad selle eest ei saa, seepärast et neil on kindel kuupalk, ja kui teie ühele inimesele, kes on kohustatud selle palga eest tegema 25 päeva tööd, ühe päeva juurde panete, ilma palka tõstmata, kas see ei ole siis palga vähendamine?! (K. T o n k m a n, põl: Ega see ei ole palgaseadus. Teie võite palka juurde panna teise seaduse alusel.) Missuguse seaduse alusel? Kui meie sellsamasse seadusesse paneme vastava paragrahvi, siis võiks sellest kõnelda. Teie ütlete muidugi, palka võib juurde saada vabakokkuleppe alusel, et muidu ei lähe töösse. Aga kui suvistepüha on tööpäev, siis ükski teenija ei saa öelda, et ta tööle ei lähe. See peaks teile selge olema, et niisugust nõudmist teenijad üles seada ei saa, ainult puhkepäevade eest võivad nad eraldi tasu nõuda, aga kui suvistepüha ei ole puhkepäev, siis selle eest nad tasu ei saa. (K. P ä t s, põl: Pühapäevaks jääb ta ikka.) Ta jääb ainult kalendrisse pühapäevaks. Teie ehk tuletate meelde, et suvistepüha on ühtlasi ka kirikupüha, teie selle vastu ei ole, et kiriku kellasid helis-

tatakse, aga teie keelate inimestele kirikusse minemise ära. See on väriseerlik. Üheltpoolt kutsute teie inimesi kirikusse, ja teiselt poolt ei lase neid minna sinna. Teie tunnistate pühavaimu väljavalamist ja lasete seda lastele õpetada, aga samal ajal sunnite inimesi sel päeval joojatele alkoholilisi jookke ette kandma ja nende lärmitsemist kuulama. Kuidas teie selle kooskõllasse seate pühapäeva usutunnistusega? Ka sellelt seisukohalt peab asja vaatama. Ja kui teie leiate, et seda päeva, mida on tunnustatud teatud pühaks, et seda päeva võib hakata äripäevaks tegema, siis mina arvan, et teie peate tundma ka rohkem Luteruse katekismust, kus on vastav seletus antud, mis tähendab, et „sa pead pühapäeva pühitsema“. See on õige aeg, teile seda meelde tuletada. Missugusest seisukohast teie ka seda asja vaataks, ei saa ikkagi suvistepüha meie teenijatelt ära võtta. Ja polegi tarvidust, et ärid, ettevõtted ja restoranid sel pühäl avatud oleksid. Inimesed saavad omi tarvidusi rahuldada ka teisel ajal, selleks ei ole vaja võtta esimest suvistepüha. Seda ei ole vaja teha mõnede soomlaste pärast, kes võivad väga hästi kodumaal juua, ja kes saavad ka Soomes Eesti piiritust. (K. P ä t s, põl: Kuidas jääb siis maal loomade toitmisele. — J. S o o t s, põl: Teie seate inimesed halvemasse seisukorda, kui loomi.) Kas niisuguste väidetega võib selle küsimuse juures üldse välja tulla? Kas ükski inimene, kel raha toidu ostmiseks, on jäänud söömata esimesel suvistepühäl? (O. K a s e, tõer, vahelhüüe.) Kui Teie, härra Pärnu linna-peatse, esimesel suvistepühäl söömata olete jäänud, siis ei kasuta Teie küll kõiki võimalusi ära, mis Teil seal on. (N a e r. — O. K a s k, tõer: Mina olin üliõpilasena Tartus ka söömata, kuskilt ei saanud.) Teie ei saa ennast näitena tuua. Inimesed, kes on söömata esimesel suvistepühäl, on söömata ka teistel päevadel. Kellel aga teatud sissetulek, need inimesed on saanud toitu pühapäeval ja pühadel. See esimene suvistepüha ei ole meieaja leidus. (J. S o o t s, põl: Ja söödi alati sellel päeval, paastupäev pole see kunagi olnud.)

Minu arvates need põhjused, mis ette toodud härra Kohtu- ja siseministri poolt pole selleks küllaldased, et meie hakkasime esimesel suvistepühäl avama ärisid.

Seepärast toetan sotsiaalkomisjoni seisukohta, et valitsuse eelnõu tuleb tagasi lükata.

Kohtu- ja siseminister A. A n d e r - k o p p : Austatud Riigikogu liikmed! Mulle

ei ole seda seadust endale tarvis, aga see küsimus on juba läinud nelipühist saadik kaalumisel olnud, on seni lahendamata, ja nüüd tuleb seda kuidagiviisi teha.

Mis puutub sellesse, nagu läheks meie Eesti riik hukka, kui meie suvistepühadel külalistele süüa anname, nagu see välismaal igalpool on, siis sellest mina küll aru ei saa. Härra Johanson tähendas, et laevadel saab süüa. Kes meist ei ole huvireisijana sõitnud, ja teame igaüks, et seal inimesed kui silgud koos, ning ükski laev ei suuda kõiki neid inimesi toita. Raudteijaamad ei suuda ka seda teha, ja restoranid seda teha ei tohi. (V a h e l h ü ü e p a h e m a l t p o o l t.) Kus söögimajades, kui nad kinni on? (J. V o i m a n, stp: Mina olen alati saanud!) Kui Teie saate, mis Teie siis selle vastu olete, et teised ka seaduslikul alusel saaksid — sanktsioneerime selle korra.

Mis puutub sellesse, et nagu tuleksime meie kavaga välja, et välismaalased juua saaksid, siis on see täiesti põhjendamata. Seaduseelnõu, mille oleme ette pannud, ei puuduta viina joomist, vaid alkoholiliste jookide seaduse järgi on esimesel pühäl viinamüük keelatud, ja see keeld jääb maksma. See on ka seletuskirjas otse öeldud. Kohtu- ja siseministerium saab selle järele valvama. (Aruandja L. J o h a n s o n : Selle valvamise peale loota ei saa.)

Härra Johanson võttis veel abiks Luteruse katekismuse ja ütles, et inimesed peavad kirikus käima, aga nüüd tahate, et nad peavad teisi tootma. Lugu on ometi nii, et ka praegumaksva seaduse järgi ei ole keelatud pühapäeval kaubelda, mis kiriku ei laseks. Igal pühapäeval võivad ärid lahti olla, kuid omavalitsused on piiranud sundmäärustega seda vabadust. Niipalju kui mina omavalitsuste tegelastega olen rääkinud, ütlevad nad, ega meil esimesel pühäl ühtki kauplust lahti ei tehta. (L. J o h a n s o n, stp: Aga mis garantii Teil on?) Mis garantii Teil on iga pühapäeva kohta? Igal pühapäeval võivad ärid lahti olla, kas saapakauplused või muud sarnased. (L. J o h a n s o n, stp: Avame siis harilikud söögimajad ja anname pudeliga viina.) Härra Johanson, meil ei ole midagi selle vastu, kui selle paragrahvi nii sisse võtate, et ainult söögimajad sel päeval lahti tehakse, sest ainult seda tahab valitsus. Kuid siis juba kõik söögikohad. Aga mispärast ka restoranid ei või sel päeval lahti olla, kui seal sööki pakutakse, ja mispärast arvatakse, et harilikus söögimajas viina ei pakuta, restoranis seda tehakse?

Mis puutub kolmandasse küsimusse,

mida härra Johanson üles tõstis, et rahvusvaheline konventsioon seda keelab, siis ei ole see nii. Seal on võimalus teatavatel juhtudel väljavõtteid teha, ja selle põhjal on talitatud toitluse küsimustes ja talitatakse ka välismaadel ning sel alal ei saa olla mingisuguseid rahvusvahelisi sekeldusi.

Mis puutub viimasesse küsimusse, mida härra Johanson esile tõi — nimelt piirituse vedu Soome, siis ma pean selle vastu protesteerima. Nimelt ütles härra Johanson, et meie Vabariigi Valitsus aitavat kaasa selleks, et meie kodumaa piiritus Soome veetakse. See ei ole õige. Täheksand härra Välisministri asemel, et meie ei saa oma ja Soome vahekorras niisuguseid lauseid kõlada lasta. Ma võin kinnitada üht: meie valitsus on kõik teinud, et ära hoida Soome lahes piirituse vedu. Teie olete täheksand pannud, et on esitatud uus kava piirivalve ümberkorraldamiseks. Vabariigi Valitsuse poolt on tarvitusele võetud igasugused abinõud, et piirituse sissevedu kodumaaale ja kauplemist Soome lahes niipalju lõpetada kui võimalik. Võin kinnitada, et nende andmete põhjal, mis minul kui eelarve üldaruandjal võimalik saada oli, ei lähe meie kodumaa piiritus välja. (Aruandja L. Johanson: Aga kuhu läheb ülearuametud piiritus?) Meie tarvitasime ise selle kvantumi ära. Võibolla näitate, kuhu laevale on Eesti piiritus läinud? Kui Kohtu- ja siseministeerium oma aparaadiga seda teaks, astub ta kõige karmimalt selle vastu. Eesti ei vea piiritust, vaid vastupidi: meile tuleb piiritust sisse ja seda Saksa oma.

Kõigil neil põhjustel palun, kui taheksand appi tulla mitte ainult välismaalastele, kes siia tuhandeviisi tulevad, vaid ka omainimestele, et nad esimesel nelipühäl süüa saaksid, käesoleva eelnõu esimesel lugemisel vastu võtta. Ja inimesed, kes söögimajades ametis on, võivad ju nii vahetuda, et nad oma puhkepäevi ei kaota. Ei ole neid teenijaid seal ka sadandeid. Nende mõnekümne inimese pärast ei oleks tõesti otstarbekohane esimesel nelipühäl teistele inimestele süüa mitte võimaldada.

Mis puutub sellesse, et käesoleva kava-ga palku hakatakse töölistele vähendada, siis sellest seletusest ma aru ei saa. Üks päev tuleb tööle juurde, selle võib teinekord maha kaubelda. Aga et see seaduseelnõu käsib töölistelt palgad maha võtta, seda kuulen esimest korda. Kui teenija leiab, et selle palgaga ei saa sellel päeval töötada, siis on sellest võimalik tal ettevõtjaga rääkida, vaevalt kõlbaks see aga selles seaduses märkida, et sel päeval tuleb eritasu anda.

B. Eilmann (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduseelnõu puhul peeti sotsiaalkomisjonis õige pikki vaidlusi. Lõpuks otsustati sotsiaalkomisjoni kutsuda asjaomaste organisatsioonide ja ühtlasi turistide ühingu esindajaid, et selgust muretseda selle seaduse tõsise vajaduse kohta. Äriteenijate, samuti söögimajade ja restoranide teenijate ametiühingute esindajad seletasid üksmeelselt, et selle seaduse järgi vajadust ei olevat. (Kohtu- ja siseminister A. Anderson: Ega meie ärisid lahti ei tee.) Isegi küsiti selle kohta arvamisi, missugusel seisukohal võiksid olla söögimajade, samuti ka restoranide omanikud selle seaduse suhtes. Nimelt, kas nad pooldavad, et söögimajad ja restoranid oleksid avatud esimesel suvistepühäl. Sellele küsimusele vastas restoranide teenijate ametiühingu esindaja, et tema teadmist mööda pooldavat esimesel suvistepühäl restoranide lahtiolekut ainult need omanikud, kes loodavad salaviinamüügi kaudu hankida endale sissetulekut, kuna kõik teised olevat selle vastu, sest ka nemad tahtvat esimesel suvistepühäl, nagu kõik teised kodanikud, välja rohelisse sõita. (K. B. Aars, tõer: Mis õigusega tema rääkis omanikkude nimel?)

Turistide ühingu esindaja püüdis kaitsta valitsuse eelnõu ja tõi oma kõne motiividena samad seisukohad ette, mis juba valitsuse poolt eelnõu seletuskirjas öeldud, et olevat suur puudus turistide siiasõitmise puhul söögimajade ja restoranide kinniolekus, ja et turistide ühingu arvates tuleks tingimata lubada mitte ainult suvistepühade esimesel pühäl, vaid ka lihavõttepühade ja jõulude ajal restoranide lahtiolek. Peale selle rõhutas turistide ühingu esindaja veel seda, et tema arvates oleks väga hea, kui seadust laiendataks ka alkoholiliste jookide müügi peale. (Kohtu- ja siseminister A. Anderson: Seda ei saa.) Iseäranis üle lahe naabrid, soomlased, kes siia sõidavad, sõitvat peajasjalikult selleks, et siin tipsutada. (K. Päts, põl: Kes seda teab öelda!) Napsutada või tipsutada, võibolla ma ei saa seda nii edasi anda. Mõte oli see, et sõidetakse siia ja saadakse siin niioelda pea täis võtta. Küsimusele, missuguse eesmärgiga ja missugused sihid on turistide ühingu, milleks ta ellu kutsutud, siis andis minule turistide ühingu esindaja ühe eksemplari turistide ühingu põhikirjast ja samuti refereeris põhikirja § 1., milles on selge sõnaga öeldud, et turistide ühingu eesmärk on äratada niihästi kodu- ja välismaa elanikkudes meeldivust Eestis rändamiseks, Eesti suvituse- ja ravimisasutustes

viibimiseks ja Eesti looduse ja rahva tundmaõppimiseks. Komisjonis tekkis küsimus, kui kaua need turistid siin on. Nemad olevat ainult päeva siin ja õhtul sõitvat ära. Lugupeetud Riigikogu liikmed. Kas on need turistid, või on need, nagu lugupeetud rkl. Johanson tähendas, pummeldajad. (K. Päts, põl: Aga, meil tulevad suured ookeaniaurikud hommikul sisse ja õhtul sõidavad ära, kas need ka pummeldajad on?) Härra Päts, ookeaniaurikud ei ole sisse tulnud nelipühi esimese püha hommikul, ja ei usu, et nad oma siiatuleku sellele päevale ka määraksid. (K. Päts, põl: Teie tegite oma järelduse sellest, et nad ühe päeva siin on, mitte nelipühi pühadel.) Mina tegin järelduse sellest, mida seletas turistide ühingu esindaja ja kes selles asjas kompetentne on. (Kohtu- ja siseminister A. Anderson: Meie inimesed lähevad ka pühadeks Soome, kas need pummeldajad on?) Ei lähe, seal on keeluseadus. Selgus, milles see asi seisab. Soomes on teatavasti keeluseadus. Kui seal siiski alkoholilisi jooke on võimalik saada, siis on see võimalik kõrge hinna eest, ja sellepärast palju odavam tuleb nendele isikutele, kes peatäie tahavad saada, üle lahe Eestisse sõita. Eesti viin on odav, suupiste võrreldes Soome rahakursiga odav, mis viga siin pummeldada. (J. Soots, põl: Teie räägite elukallidusest veel!) Kas see meie turismi aitab edendada, kas see küllalt Eesti nime teiste rahvaste keskel tarvilikul kõrgusel aitab hoida, sellejuures peab iga kaine mõtle inime kahtlema. Ma usun, kellelegi ei ole see ju teadmata, kui Soome korporandid külastasid Eesti korporante, kus väike vahejuhtumine tuli selle tagajärjel, et ühingu esimees rohkem võttis, kui ta pea kannatada suutis, ja selle tagajärjel tekkis tüli. Kõiki neid asjaolusid silmas pidades peab kahtlema, kas valitsuse poolt esitatud eelnõu ja sellega kaasas käiv seletuskiri ka küllaliselt põhjendatud on. Mulle tundub, et see eelnõu on saanud algatuse üksikutest kitsastest ringkondadest. (Kohtu- ja siseminister A. Anderson: Ei ole.) Just. Sest kui tõepoolest turistide ühing kavatses turismi edendada ja just turistide mõttes tahetakse nüüd leida teid, kuidas neid toidustada, siis on tal selleks 100 võimalust. Juba komisjoni liige Johanson rääkis sellest, et võidakse luua ühendus kristliku noortemeeste ühinguuga. Võib väga hästi nendega ühendusse astuda, ja nad heal meelel valmistavad toitu, ei keeldu sellest. Ka praegu on kristlikul noortemeeste ühingu küllalised Soomest, nimelt õpilased, neid on õige palju, nad veedavad

ka aja nelipühi pühade ajal siin ja saavad seal süüa.

Peale selle on lugu nõnda, näiteks kui tööliste organisatsioonidele sõidavad külla turistid teistest maadest, nagu läinud aastal Lätist, Soomest ja muudest riikidest, siis need organisatsioonid, kes neid vastu võtavad, juba hoolitsevad ka selle eest, et küllalised siin toidetud saavad. Ja igatahes turistide ühingu on väga hästi võimalik hea tahtmise juures ka neid turiste, kes söömise järele vajadust tunnevad, toidustada. Kui esiteks härra Holberg vahelhüüdes tähendas, et see oli kogemata öeldud, ja ma olen arvamisel, et turistide ühingu esindaja kogemata ütles, ta poleks võinud öelda, aga see tuli kogemata välja, sest ta käest küsiti, missugused majanduslikud huvid võiksid meil olla. Ja ühingu esindaja vastas, et iga turisti kohta tuleks arvata, kui ta siia sõidab, 500 Soome marka, ja see annab meile majanduslikku tulu. Aga kas riik võib sellest mingisugust majanduslikku tulu saada, sellejuures kahtlen. Kui võtame vaatlemisele meie restoranide maksustamise küsimuse, siis võib tähele panna, et linna omavalitsused on sunnitud... (Kohtu- ja siseminister A. Anderson: Mispärast riik seda saama peab, see on rahvamajanduse võit. — K. Baars, tõer: Tema ei saa sellest aru.) Härra Baars, Te võite ju rohkem aru saada, selle vastu ma ei vaidle, aga siiski ütlen, see ei ole rahvamajanduse rikastamine, kui ühele isikule võimaldatakse teenida mõned tuhanded kroonid, ning see isik sõidab üle piiri kas Soome, Läti, Leedusse või mujale ja pummeldab seal selle raha maha. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hüneron: Aga muidu viiks Eesti raha sinna ja pummeldaks maha.) See meie rahvamajanduslikku jõukust ei kasvata, vaid raha veereb ühest taskust teise, ühest piirist sisse, teisest välja.

Kõike kokku võttes olen samal seisukohal, mis komisjonis olin, et meil ei ole selle järele vajadust, et nelipühi esimesel pühäl oleksid söögimajad ja restoranid avatud. Härra Kohtu- ja siseminister ütleb, et omavalitsustel on määruse andmise õigus, ja ei ole vaja, et kõik oleksid avatud, vaid neid võiks piirata kümne kuni viieteistkümmeni. Aga missugune moraalne õigus on meil selleks, et Jaanile antakse luba, Mihkile aga mitte. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hüneron: Aga apteegid?)

Aga siia ongi see koer maetud, teatavad ringid, võibolla 15 isikut, kes sellest huvitatud, on katsunud mõjutada Kohtu- ja siseministeriumi ja muid kandvaid asutusi, et pange niisugune seadus maksma,

(Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Mis jutt see on!) siis avaneb meil võimalus suuremaid sissetulekuid hankida. Selleks on väga head motiivid, see sünnib turistide siia meelitamise mõttes. Arvan, et need ei ole turistid, kes nelipühi esimese püha hommikul siia sõidavad ja õhtul jälle välja sõidavad, vaid need sõidavad selleks siia, et pea täis võtta ja siit jälle lahkuda. Aga kas Eesti riik sellest tulu saab, selle juures kahtlen väga.

Koosolekut asub juhutama esimene abiesimees **M. Martna**.

O. K a s k (töer): Siin auväärt eelkõneleja on niikaugemale läinud ja suuri ning raskeid põhjusi otsinud, nii et mina pean tahtmata meelde tuletama täna hommikust juttu Riigikogu tasapinnast. Kuidas võib välja tulla säärase väidetega, nagu sünniks valitsuse ettepanek selle seaduse puhul mõne kitsa ringkonna huvides, kes mõjutavad. Ma ütlen otsekohe, et seda ei ole mõned kitsad ringkonnad nõudnud, vaid kõik omavalitsused ja kõik linnad, kel turistidega tegemist, on seda nõudnud ja öelnud, et see olukord ei ole normaalne. Siin ei ole tegemist sellega, et nüüd lähevad kõik kauplused pühapäeval lahti, kõik äriteenijad on sunnitud pühapäeval tööd tegema, ja nagu härra Johanson ette tõi, ei ole Eesti rahval enam seda sissejuurdunud pühapäeva pidamist. See ei ole nii. Meil on võimalik teatud äridel kaubelda jõulu kui ka lihavõtte ning nelipühi teisel ja kolmandal pühäl. Aga kus leiata teie neid kauplemas? Kaupmehed on isegi sagedasti küsimust kaalunud, kas mitte äripäevadelgi kauplemise aega piirata. Kuskil ei ole suurtel pühadel kaubeldud. Ei ole mingisugust põhjust karta, et kui söögimajadele anname võimaluse esimesel pühäl kaubelda, et siis on midagi hukka minemas ning rahva pühapäevarahu on hädaohus. See kõik on üles puhutud ja arusaamatuks jääb, mis sellega tahetakse kätte saada. Lubage, et ühe märkuse teen. Meie ei või nii kergelt vaadata turismi arenemisele ja nendele võõrasatele, kes meid iga aasta külastavad. Kui vaatame teisi riike, siis näeme, et isegi suurriikides, näiteks Saksamaal, tehakse hoolega kihutusetööd selleks, et turistide ligi meelitada. Samuti tehakse seda Prantsusemaal. See kõik toob riigile ainult kasu. Kas meie, väike riik, oleme siis tõesti niivõrt rikkad, et selle tagasi lükkame? (J. P i i s k a r, stp: Härra Kask, mitu esimest püha selle suve jooksul peaks olema?) Mina toon selle esimese püha kohta näite. Siin toodi ette, kui külalised üheks päevaks tu-

levad, siis võivad nad ühe päeva ka söömata olla. Meile tulevad aga enamjagu turistidest üle lahe, ja kui meri lainetab, kui nad merehaiguse läbi on teinud, siis on kõigil kõht tühi, tahetakse süüa, ja siis ei ole kuskilt võtta. (J. P i i s k a r, stp: Soomes teatakse, et Eestis süüa ei saa, ja ei tulla niikuinii.) Kas meie siis tõesti nii tahame teha? Kui Teile, härra Piiskar, tulevad külalised, kas nad peavad siis leivakoti kaasa võtma. Kui siin külalised oma raha eest süüa ostavad, mis võib siis meil selle vastu olla. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Võtku leivakotid kaasa.) Kui Teie, härra Piiskar, Soome lähete, siis Teie ka leivakotti kaasa ei võta. (J. P i i s k a r, stp: Võtan küll.) Mõni üksik teie hulgast ehk teeb seda, aga suurem osa Riigikogu liikmetest küll seda ei tee.

Edasi vaadake, tänastes lehtedes on üks märkus Kuresaare kohta: „Esimesel suvistepühäl tuleb Saaremaale külastäigule suuremal arvul lätlasi. Selleks on nad tüürinud erilaeva. Külalised lahkuvad teisel pühäl.“ Nagu näete, tullakse 1 päevaks. Siis tooks veel ühe näite. Pärnus on 75-aastane mees- telauluseltsi juubel esimesel pühäl. Külalisi tuleb „Vaasaga“, kokku saab olema pühade ajal turistide umbes 1.000 inimest, ja täna anti härra siseministrile palvekiri sisse, et toitlusküsimus teeb raskusi. Härra siseminister ei saa aga midagi teha. (V a h e l h ü ü e keskel.) Kristlikku noortemeeste ühingu meil ei ole, ja ega see ei saa ka seadust rikkuda ega muuta. Inimestel peaks aga võimalus olema toitu saada.

Selle normaal puhkeaja seaduse muutmisega tahetakse ainult toitlust võimaldada, sest jõusse jääb Riigi Teatajas 1927. a. avaldatud seadus, kus on keelatud alkoholiliste jookide müük teatud päevadel. See muutmisele ei tule. Ja mis võib siis meil selle vastu olla, et see veneaegne seadus muudetakse ainult selle esimese püha suhtes. Mina isiklikult oleksin selle poolt, et ka jõulu- ja lihavõttepühade ajal söögimajad avatud oleksid. Kuid valitsus esitas sääraselt, et ainult suvistepühade ajal, sest suvel on rohkem turiste, siis on see arusaadav.

Palju opereeritakse siin sellega, et turistide ühingu esindaja on seletanud sotsiaalkomisjonis, et ainult alkoholi pärast tarvis muudatus teha. Ma arvan, et turistide ühingu esindaja on väga ettevaatamata väljendanud, ja see tuleb võibolla sellest, et ta on esimest korda Riigikogu komisjonis ja ta ei ole nähtavasti harjunud nii paljudele küsimustele korraka vastama. Igatähel on ta seda äärmiselt ettevaatamata teinud, kui ta alkoholi asja on toonitanud.

On väga selge, millest siin jutt on, ja mingisugust kártust ei ole, et omavalitsused hakkavad ärisid lahti tegema, muidu võiks ju praegu teisel ja kolmandal pühapäeval ärid lahti olla, aga ei ole. Mingisugust takistust ei tee see küsimus konventsioonile.

Mina ei tahaks selle küsimuse juures rohkem peatuda, ei ole mingit mõtet pikemalt vaieldada turismi tähtsusest, kuid arvan, et need vastuolijate väited on nii otsitud ja ühekülgsed, ja sotsiaalkomisjon on kahjuks ka väga ühekülgselt sellele asjale vaadanud. Ma arvan aga, et Riigikogu rõhuv enamus võtab selle vastu, kusjuures võiks täienduse teha söögimajade kohta j. n. e. Kuid ei saa juttugi olla erandi tegemisest üksikute, 5—10 söögimaja kohta. Omavalitsuse seaduse järgi ei saa erandeid teha isikutele, vaid sundmäärusi võib anda terve linna kohta. (V a h e l h ü ü e.) Ta ütles, et teatud liik asutusi, mitte aga üksikud restoranid ja söögimajad j. n. e. (Aruandja L. Johanson: Selle sundmääruse annab volikogu.) Kui aga arvatakse mõne ringkonna huvides 5—6 söögimaja eraldada, siis ei saa seda teha omavalitsuse seaduse järgi. Turism on aga meil väga tähtis pealinna ja suvituselinnade seisukohalt. Kõigil neil põhjustel tuleks seadus vastu võtta.

L. R a u d k e p p (krst): Austatud Riigikogu liikmed! Need asjaolud, mis ühenduses praeguse ettepanekuga kõnesoleva seaduse muutmise asjas, ei ole vast nii lihtsad, nagu mõned Riigikogu liikmed seda arvavad, ka nagu eelkõneleja härra Kask. Meil ja ka mujal on kindlasti välja kujunenud traditsioonid suurte pühade suhtes. Kuidas hakkame meie neid traditsioone murdma? Meie ees on kaunis kindel müür, ja kui meie hakkame välja murdma üksikuid kive, ja kui käesoleva seaduse vastu võtame, siis oleks see esimene kivi olema. (K. B a a r s'i, tüer vahelhüüe.) Härra Baars hüüdis vahele, et on tarvis ka teisi kive hakata murdma. On selge, et mõni kodanik hakkab arvama, et võiks sel viisil edasi minna, aga meie ei saa seega nõus olla, iseäranis meie kaaskodanikud, kes on ristiinimesed, kristlased. Meil on kolm suurt püha, ja meie ei saaks kuidagiviisi seega nõus olla, et nelipühil peaks mingisuguse erandi tegema, (O. K a s k, tüer: Noh, kas kristlased ei taha süüa saada?) eriti selles mõttes, et suurtel pühadel on palju inimesi, kes ametis ja teenistuses, ja kuidas meie võiksime seega nõus olla, et seaduse kaudu antakse võimalus, et nad peaksid tööd tegema, ilma et neil oleks selleks tahtmist. Meil on ikkagi teatud pieteet pühade vastu, ja

ei saa selle pieteedi vastu olla mingeid muutmise ettepanekuid. Meil niikuinii pühapäeva pühitsemine ei seisa sellel kõrgusel, kui see peaks seisma. Inglismaa on selles mõttes palju rohkem edenunud. Nii et välja minnes puht kristlikust põhimõttest, ei saaks selle muudatus-ettepaneku poolt tõesti mitte olla, iseäranis nelipühil, kus kõik kodanikud, ka lugupeetud rkl. härra Baars tingimata sõidavad rohelisesse, et kasutada päikest ja värsket õhku. Missuguse õigusega oleme arvamisel, et need ametnikud, kes töötavad büroodes ja kauplustes, et nemad seda mitte ei tahaks kasutada? Nelipühid on pühad, kus igauks, kes iganes suudab, kasutab vaba aega, et hingata sisse värsket õhku ja liikuda päikese käes, mida meil nii kui nii vähe on. Sellepärast, välja minnes puhtinimlikust seisukohast ja, nagu ma juba nimetasin, usuilisest pieteedi tundeist, meie kahjuks ei saa kuidagiviisi seda seadust toetada, nagu juba meie rühma liige rkl. Järve seda komisjonis deklareeris.

Ma võtaksin vaatlusele ja kriitikale mõned osad seletuskirjast. Näiteks siin nimetatakse, et turistid, kes tulevad meile külla esimesel nelipühi pühapäeval, et nemad kaugel suurem osa asuvad elama teistesse kohtadesse, koolidesse j. n. e. J. n. e. all tuleb mõelda seltside ja ühingute ruume. Olen osa võtnud ekskursioonidest ja pean ütlevat, et meie kui kultuurinimesed peame mõnikord loobuma komfordist. (M. J u h k a m, tüer: Ja leppima vaimutoiduga.) Ei, mitte ainult sellega. Kas siis on igalpool vaja rikkalikult kaetud lauda? Kui meie asume Soome sõites öömajale kuhugi koolimajasse, nagu seletuskirjas meie maa suhtes on öeldud, siis oleme eeskätt huvitatud sellest, et oleks koht, kus puhata. Mis puutub söömisesse, siis on võimalus saada piima ja teed, ka võileibu. (K. B a a r s, tüer: Aga kes võib seda teha?) Kui siia tulevad turistid, siis nad astuvad ühendusse siinsete organisatsioonidega, et saada kohta, kus magada võib, ja sellega ühenduses on tingimata ka söömise küsimus. Nii et kui tahate saada teed, võileibu ja piima, siis on sellest teile, minule ja niisugustele turistidele küllalt. (M. M a r t i n s o n, põl: Aga kas sellel piimamehel ei ole vaja ka kristlikult nelipühi pidada?) Seda võib kirjateel korraldada. Nii et leib, või, piim võivad olla valmis muretsetud juba laupäeval, ja turistid on täiesti rahuldatud, kui natuke saavad süüa, ning söömavõimalused on olemas, kuigi lihtsalt läbi aktakse. Mispärast ei peaks mõnikord leppima lihtsa söömavõimalusega? Kui on igapäevast

leiba, vorsti, juustu, piima või teed. (V a h e l h ü ü d e d.) Peame asja võtma konkreetsetl.

Edasi, siin näidati kaks juhust, et laevadel tuleb meile soomlasi Tallinna ja lätlasi Saaremaale. Aga laevadel on restoran olemas. Seal võivad hommikul süüa ja kui tagasi jõutakse, võivad jällegi süüa. Mis siin veel tahta? (V a h e l h ü ü e.) Teie olete otse üllatunud, et ma seda nimetasin, millele Teie ei mõelnud. Teine asi oleks, kui meil palju turiste tuleks raudteega. Seda meil aga ette näha ei ole, ja lugupeetud kõnelejad raudteid ei nimetanud, vaid rääkisid laevadest, mis tulevad Saaremaale ja Tallinna, ja laevadel on söömise võimalus. (O. K a s k, tões: 400-inimesele ei ole.)

Seletuskirjas tähendatakse sellele, et alkoholi müügikeeld on meil sel päeval niikuinii maksev. Ametlikult võib maksta, aga teame väga hästi, mis võib sündida mitteametlikult. Nii ei ole need motiivid, mis ette tuuakse seletuskirjas, küllalt mõõduandvad, ja ei ole soovitav, hakata teatud traditsiooni siin murdma ja pealegi nii kiire korras; võib vast ehk teisel teel kuidagi korraldada, et ei oleks raskusi turistidel, kes Tallinna või Pärnu tulevad. Aga et võrdlemisi suurt seadust tahetakse muuta ja mõra sisse lüüa teatud traditsioonidesse, sellega kuidagi nõus ei saa olla, ja meie rühm neil kaalutlustel ei saa kahjuks selle seaduseelnõu poolt häälendada.

L. J o h a n s o n (s t p): Austatud Riigikogu liikmed! Juba enne tähendasin, et Eesti Vabariigile on see väga palju kahju teinud, et siin on aset leidnud salaviinaga kaubitsemine merel. Kui nüüd viimasel ajal on see nähtus kadunud, siis mitte niipalju valitsuse agaruse pärast, vaid seepärast, et võistluse tingimused seda ei luba: meie piiritus on kallim. Iseenesest on see rõõmustav nähtus, ja kui härra Kohtu- ja siseminister ütles, et see kaubitsemine on täiesti kadunud, siis võib selle üle ainult rõõmu tunda. Aga kui seda nähtust, mis nüüd pika ja visa võitluse järele meie riigi elust kadunud, tahetakse mõne teisega asendada, mis meie nimele halba teeb, siis pole see sugugi soovitav. Minu arvates tuleb siin sama teed käia, mis on käidud salapiirituseveo kaotamise juures, tuleks ka siin võidelda halbade võimaluste vastu juba algusest peale. Oleks halb, kui tulevad siia turistid, kes tulevad sagedasti keeluseaduse maalt ja ei ole selle juures nii orgaaniliselt, füsioloogiliselt ja tervislikult küllalt ette valmistatud, ja võibolla ei ole üldse alkoholi armastajad, kuid satuvad

restorani, kus nad meie rahvuslikku uhkust tahavad maitsta, kui kõige paremat, mis meil üldse saaduste alal valmistatakse. Ma ei kahtle, et see turistide ühingute ülesannete hulka käib; nagu siin põhikirjast ette loeti, on seal ülesannete hulgas loodusega tutvustamine, ja piiritust aetakse kartulist, seega on ta vedel loodus. Iseenesest oleks see halb nähtus, kui nõrgaloomulised inimesed viiakse kiusatusse. Aga muidu on nad siin paar päeva, näevad palju, ja tulevad edaspidi tagasi. Aga kui halvad mälestused jäävad pühapäevarestoranidest, salaviinamüügist, siis uskuge, nad ei tule siia tagasi ja viivad võibolla väga palju enesega kaasa esimesest svistepühast, mida nad eluaeg kahetsevad.

Turismi edenemise seisukohalt asja peale vaadates ei maksa soovitada, et restoranid oleksid avatud, ühtlasi värv avatud salaja alkoholi joomiseks ja kõikidele muudele mugavustele, mis restoranis aset leiavad.

Mis puutub sellesse seadusse, siis katsuti siin seletada, nagu käiks äride avamise luba ainult teatud liikide kohta. Ei. Seadus, mille vastu võtame, käib terve ärielu kohta, olgu saapa- või muud kauplused. (Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Ei, seda ei ole öeldud.) Arvan, et meil siiski paremaks peetakse Eesti saapaid ja sellepärast soovitav oleks, kui turist paari ühes võtab. Sellepärast on linnavolikogudes inimesi, kes siis, kui sündmäärus arutamisele tuleb, seda laiendada püüavad ja ütlevad, et miks ka teised kauplused ei või lahti olla. Kõigi kohta see määrus käib ja sellega peame arvestama. Toodi ette, et Kuresaare meeste lauluseltsil on 75-aastane juubel. (O. K a s k, tões: See on Pärnus.) No, või Pärnus. Meestelauluseltsil on juubel. Meie teame, meil on palju tuletõrjeseltse, ja nende juubelid langevad tihti kas jõulu esimesele pühale või lihavõtte pühadele. Ühel väikesel organisatsioonil on juubel, olge head — tehke restoran lahti. Kas see tingimata tarvilik on! Pärnu linnapea, rkl. härra Kask tegi selle järelduse. Põhimõttelikult on tema selle poolt, et ärid ka esimesel jõulu- ja svistepühäl avataks. Mis siis pühadest järele jääb?! Teisel ja kolmandal pühäl võidakse juba kõike saada. Sellega ei oleks siis ühtki päeva, mil restoranid kinni on. Kas see õige on? Inimesed ei saa niiviisi puhata. Puhkeaeg ei ole meil ärides ka korraldatud, ja sellepärast ei võiks meie lubada neil üksikuil puhkepäevil restoranide avamist. Ma saan aru, kui meil ärides peale pooleaastast või aastast teenistust oleks ette nähtud teatud puhke-

aeg, siis võiks sellest veel rääkida, aga niiviisi pühad ära võtta, see küll ei lähe! Kõik pühapäevad tehakse äripäevadeks, kuigi tööstuseettevõtteid kinni oleksid, ärid on ikkagi lahti ja sellega kaotaksite pühapäeva ilme täiesti ära. Eelkõneleja nimetas siin Inglismaad. Ega Inglismaa pole midagi selle läbi kaotanud, et temal pühapäevarahu on.

Kohtu- ja siseminister A. Anderson (fakt. märk.): Lugupeetud eelkõneleja viimaste märkuste kohta tahaksin niipalju tähendada, et valitsus ei ole tahtnud mingisuguseid muid kauplusi avada. Valitsus on arvamisel, et ta siin omavalitsuse võimkonda piirama ei hakka. Ja nagu omavalitsustel praegu võimalus on korraldada kauplemisaega, on valitsus ka ette pannud just selle redaktsiooni. Mitte midagi muud ei taha valitsus ette panna, kui kustutada maha seadusest sõnad: „Esimesel nelipühi pühal.“ (B. Eilman, stp: Härra Kohtu- ja siseminister, nagu vanasõna ütleb: anna kuradile sõrme, ta võtab terve käe.) Ma arvan, kui Teie seda kardate, siis ärge minge nelipühi pühadel ligi niisugusele asjale.

Aruandja L. Johanson (lõpusõna): Läbirääkimistel, mis siin peetud selle seaduseelnõu ümber, ei ole toodud neile põhjustele, mis seletuskirjas tähendatud, mingisugust lisa, ja sellepärast ma loodan, et sotsiaalkomisjoni ettepanek vastu võetakse ja see seadus tagasi lükatakse. (M. Martinson, põl: Asjata loodate.)

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel 36 häälega 26 hääle vastu.

Vaheaeg kl. 19.05 min. — kl. 19.30 min.

Koosolekut juhatab Esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

L. Johanson (stp, korra kohta): Teen ettepaneku, koosolek lõpetada.

Ettepanek lükatakse tagasi 24 häälega 17 hääle pooltolemisel.

12. Üüriseaduse kaotamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja M. Pung.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eelmisi aegadeid huvitavaid vaidlusi kuuldes äride lahtioleku üle esi-

mesel suvistepühal jäi mulje, et valitsuse rühmadel on tungiv soov teha pühadekinki turistidele, eriti linnades, nagu Kuresaare ja Pärnu, kuhu saabub pühadeks väliskülalisi, sellega, et võimaldada kauplemist. Rkl. härra Kask rõhutas eriti, kui tähtis see olla, näiteks Kuresaare suhtes. (O. Kask, tõer: Tõin selle näiteks.) Tegin sellest järelduse, et valitsuse koalitsioon peab tähtsaks eelpool arutatud seaduseelnõud pühadeks vastu võtta. Kuid nüüd selgub aga, et tahetakse teha üürnikkudele pühadekingitust sellega, et neilt korterikaitse-seadus ära võetakse.

Arvan, et õigem oleks küll olnud, kui Riigikogu enamus oleks talitanud härra Kase soovidele vastavalt, üürnikud aga jätnud pühi pidama selle teadmisega, et vähemalt suvistepühade ajal neid majapere-meest tülitama ei hakka, kas üüri kõrgendamise või korterist väljatõstmisega. Pean oma kohuseks üüriseaduse kaotamise küsimusel peatuda, sest see ebaõiglane soov ei tohiks teostamist leida.

Kui üüriseaduse kaotamise vastu ja korterikitsikusest meie rühmast siia kõnema tullakse, siis tuleb Riigikogu enamuse ja ajakirjanduse suhtumine kõnelejatesse meelde üht „Päevalehes“ ilmunud karikatuuri. Seal seisab meie vana rühmategelane Mihkel Martna ja väntab üht lagunenud leierkasti. Väntab tuntud haledat lugu korterikitsikusest, üht ajast ja arust läinud iganenud lugu, sest üldkomisjoni aruandja härra Punga ja ka härra Masing'i arvates korterikitsikust Tallinnas enam ei ole. (J. Soots, põl: Aga päris tabavalt! — M. Juhkam, tõer: Aga eks mõned mehed ikka leierkasti väntavad küll!)

Piiblis jutustatakse lugu, kuidas Saulusest sai Paulus. (Vahelhüüe.) Härra Raudkepp teab seda lugu muidugi paremini, mina ei hakka teda jutustama. Meil on Riigikogus ja avalikus elus liiga palju Sauluseid korteriküsimuses, Sauluseid, kes peaksid ümber orienteeruma. (J. Soots, põl: Aga meie ei tea, mis Teist veel saab?) Kortariküsimuse alal olen mina Saulusest saanud Pauluseks. (J. Holberg, põl: Vale-Paulus!) Eksite.

Ma pole küll kunagi korteriküsimuse tähtsust eitanud, kuid ma ei salga, et korteriküsimuse tähtsus avanes mulle täies ulatuses alles siis, kui minul oli võimalik näha neid uusi elumaju ja odavaid korterisi, milliseid on ehitatud viimasel ajal välismaa linnades kohalikud omavalitsused ja vastavad ehituseorganisatsioonid. Mõjuvama mulje sain Viini linnast, kus mul oli võimalik linnavalitsuse lahkkel loal kolme

päeva jooksul sealseid uusi maju lähemalt näha ja nendega tutvuneda. Nimelt maju, milliseid on Viini linnavalitsus ehitanud töölikorteriteks. Need kolm päeva olid mulle väga õpetlikud. (J. Holberg, põl: Aga ta on hoolekande all, see linnavalitsus.) Ta ei ole sugugi hoolekande all, vastuoksa, meie majandusejuhtidel kuluks asjatundvat inimest selleks Viini saata, et seal õppida tundma, kuidas Viini linna „rahaminister“ linnanõunik Breitner linna rahandusasu juhhib. See on üks eeskujulikumatest Euroopas. Ütlen seda täie teadmiselega. (L. Johnson, stp: Meil seda ei juhtu, et sinna saadetakse.) Mina kahtlen ka, kas jätkub meie riigi majandusejuhtidel arusaamist ja julgust, et selle „punase“ Breitner'i juurde kedagi õppima saata, sest neile on lähemal härrad Balderjan'id ja Kienböck'id, viimaste härrade majanduse-tarkus imponeerib enam meie riigi majandusejuhtidele kui Breitner'i või mõne teise pahempoolse tegelase oma.

Millised näevad välja Viini linnamajade uued tööliste korterid? Mul oli võimalus terve rida neid kortereid läbi käia. Nende tavaline suurus on umbes 48 ruutmeetrit. Korterial on kaks elutuba, peale selle oma eeskoda, köök, veeklosett. Kogu korterial on parkett põrand, elektri-valgustus, köögis gaasipliit. (Vahel hüüe keskelt: Kas ukse ees.) Arvan, et ka Teie nad seal üles leiate. (O. Gustavson, stp: Vaevalt.) Õued on avarad ja päikesepaistelised. Suurtes majades on õuedel korraldatud lasteaiad, kus lasteaednikud laste järele valvavad, et vanemad võiksid rahulikult tööl käia. Keldrikorral on pesuköök, kus võib elektri abil pesu puhtaks pesta paari tunniga. Suurtes majades on üürnikkude jaoks olemas isegi lugemislaud.

Kui teie niisugusest korterist, mille eest makstakse üüri mitte 4—5 tuhat, nagu meil, vaid ainult 400—500 senti, tulete Tallinna tööliste korterisse... (M. Juhkam, tõer: Aga kes selle vahe seal maksab?) Korteri üür on seal ilma vaheltkasuta nii kalkuleeritud, et see tasub ära kõik majade korrashoiu kulud. (M. Martna, stp: Töö maksab selle vahe. — M. Juhkam, tõer: Aga milles see kunst siis seisab?) Kunst seisab heas tahtmises korterikitsikust lahendada ja oskuses selleks leida tarvilikke rahasummasid.

Jutt neist korteritest ei ole mingi muinasjutt, vaid see on tõsiasjade konstaterimine. Viini linnavalitsusel on korda läinud viimase 5—6 aasta jooksul niipalju uusi töölikortereid ehitada, et kogu Tallinna linn neisse korteritesse mahuks. (M. Juh-

ka m, tõer: Miks Tallinna linnavalitsus seda teinud ei ole?) Härra Juhkam, Teie rühma kuulub Tallinna linnapea, eks Teie temalt küsi. Kui Teie minult küsite, siis tahate vast öelda, et ega see nii lihtne ei ole. Muidugi ei ole see lihtne. Kuid üüriseaduse likvideerimine ei ole igatahes see abinõu, mis Tallinnas elamisolusid parandaks.

Kui asja nii kujutletakse, kui suhtutakse korteriküsimusele sellelt seisukohalt, milliselt käsitab „Päevaleht“ seda küsimust oma karikatuuris, siis on selge, et Tallinna kehvik peab edasi jääma neisse koledatesse korteritesse keldrikorral ja mujale, kus ta seni on pidanud elama, ja et meie peame kadedusega vaatama jääma, kuidas mujal ilmas suudetakse kortereid ehitada kehvematele kihtidele. (J. Masing, mo: Rääkige sotsialistliku linnapea Breitner'i maksusüsteemist ka!) Härra dr. Masing, ma räägiksin Teile sellest heameelega, sest härra Breitner'ilt oleks meil väga palju õppida. Mina aga kardan väga, et nii vastutulev, kui seda minu seljataga istuv Riigikogu esimees ka ei ole, ta mulle siiski ei võimalda käesoleval juhul Breitner'i maksusüsteemist kõnelda, vaid ikkagi korteriküsimusest. (K. Baars, tõer: Peate nii osavasti kõnelema, et Teie märkust ei tehta.) See-kord palun mind jätta minu osavuse juurde, oma osavusega pean tarvilikuks kõnelda korteriküsimusest.

Kõrvu seades kirjeldatud Viini töölistekortereid Tallinna viletsate töölikorteritega, on selge, et korteriküsimuse lahendamise, korteriolude parandamisega võib kehvemate kihtide olukorra parandamiseks tõepoolest väga palju korda saata. Võib perekonnaelule anda suurel määral teise värvingu.

Kujutlege, et teie paigutate tööliste, kes seni elanud viletsas ja poolpimedas keldritoas, lähedasse, päikesepaistelisse ruumi, annate talle ja ta perekonnale puhta, nügusa ja odava korteri, lugupeefud Riigikogu liikmed, selle inimese elu muutub suurelt. Ta elu ei ole enam nii vilets, armetu, õudne ja... joomapanev. Õieti on ju joomine teataval määral teotsimine selleks, et raskustest ajutiselt, vähemalt meeoleuliselt, välja pääseda.

Hea korter võib tuua inimese ellu palju valgust ja soojust. Sellepärast sotsiaal-reformaatorid, mitte üksi sotsialistid, peavad äärmiselt suure tähtsusega küsimuseks korterikitsikuse lahendamist. Headel korteritel on muu seas suur mõju rahva tervishoiu peale. Kahjuks, härra Masing, kes ka seda tunnustas, ei teinud sellest

aga mingit praktilist järeldust. Vastuoksa, tema seletuste lõpptulemus oli see, et tuleb kaotada üüriseadus ja jätta inimesed, kes praegu elavad viletsates korterites, veel viletsamasse seisukorda, nimelt jätta nad oma korteri suhtes ilma õigusliku kaitseta, majaperemehe meelevald alla, suurendades seega veel enam korterikitsikuse teravust. (J. Masing, mo: Lugege stenogrammist.) Ma kuulasin hoolega Teie kõnet, mul ei ole tarvis lugeda stenogrammi. Teie trööstite meid küll sellega, et üüriseaduse kaotamisega korteriolud paranevad, kuid oma edaspidises seletuses kavatsen mina näidata, et Teie eksite selles põhjalikult ja Teie trööstimiskatse petlik on.

Tihe vahe on ka halbade korterite ja kuritegevuse vahel. Tuntud kriminaloog Liszt tähendas väga õieti, et mõistlik korteriolude reform on tähtsam, kui tosin karistuse paragrahve.

Vaatleme lähemalt väiteid, milliseid tõid üldkomisjoni aruandja härra Pung ja majanduserühma esindaja dr. Masing üüriseaduse kaotamise kasuks. Need väited on kahte liiki.

Esiteks, üüriseaduse kaotamise kaitsjad tõendavad seda, et Tallinnas ei olevat enam korterikitsikust. Nimelt olevat Tallinna korteriolud jõudnud juba normaalseisukorda.

Teine väidete kompleks sisaldab kokkuvõetult mõtteid, et üüriseadus on sotsiaalselt halb seadus, on ebaõiglane seadus.

Käsitän kõigepealt küsimust, kas Tallinnas on veel korterikitsikust või on Tallinn jõudnud juba normaalsel olukorral korteri asjus.

Kõige rabavamaks väiteks selle kohta, et Tallinnas korterikitsikust ei peaks olema, on väide, mida paljud käsitavad, mis paljuid on pimestanud, väide, et Tallinnas ei peaks seepärast olema korterikitsikust, et ilmasõja ajal elas Tallinnas enam inimesi kui nüüd. Kui inimesed siis ära mahfusid, siis peaksid nad nüüd veel lähedamalt ära mahtuma, kuna praegu on Tallinna elanikkude arv väikesem ja vahepeal on uusi maju juurde ehitatud. Väga paljud ei suuda aru saada, kuidas peaks nüüd korterikitsikus olema suurem. Tallinnas elas 1917. a. aadressbüroo andmetel umbes 150 tuhat inimest, nüüd umbes 130 tuhat, — kuidas siis korterikitsikus võis teravaks minna.

Kõigepealt, kas oli Tallinnas 150 tuhat elanikku? Julgen öelda — ei olnud. Kui aadressbüroo luges 1917. a. Tallinnas 150

tuhat inimest, siis luges ta sealjuures „surnud hingi“. Need „surnud hinged“ kaevatakse nüüd välja hauast selleks, et üüriseaduse kaotamisele kaasa aitaksid. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Aga need tallinlased, kes Nõmme metsas magamas käivad — neid on 8 tuhat.) Kui 8 tuhat maha arvame 150 tuhandest, saame 142 tuhat. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Nüüd on vähem.) Jätame need Ülemiste järve põõsaste armastajad ja Kristiinentali küünide külastajad seekord rahule. Neid ei ole ka 8 tuhat, härra sotsiaalminister. Teie peaksite enam teadlik olema pealinna oludes. (Vahel hüüe.) Jätame need seekord rahule. Kui nad Teil on südame peal, siis paigutage nad Kopli poolsaarele, seal on ellu kutsutud vastav asutus. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Neid on ka Koplis juba.) Kui Nõmme metsas magamas käiakse, siis on ju ka see teatav korterikitsikuse tundemärk.

Mis tähendab minu ütetus, et 1917. a. oli Tallinnas rohkesti registreeritud „surnud hingi“. Ilmasõja viimastel aastatel pandi Tallinnas toiduainete kohta maksma tsheki- või kaartisüsteem. Arusaadavalt tekkis nii mõnelgi korteriomaniikul ja maaomanikul huvi mitte igauhte, kes suri, maale või teise linna läks, kohe välja registreerida. Selle tulemuseks oli, et Tallinnas 1917. aastal kogus 150 tuhat elanikku.

Üheks põhjuseks, mis pärast ei saa kõrvutada Tallinna elanikkude koosseisu ilmasõja ajal ja enne ilmasõda praegusaja Tallinna elanikkude koosseisuga, on see, et see on sisuliselt muutunud. Enne ilmasõda valgus Tallinna noori tööjõulisi inimesi, et kindluse ehitustel ja uutest tekkinud vabrikutes tööd leida. Ilmasõja ja järgneval revolutsiooni ajal lahkus neist suur osa, eriti vallalisi venelasi. Vabrikud osalt suleti, osalt evakueeriti. Edasi, ka ilma- ja vabadusesõda nõudsid inimohvreid, ja seda just keskealiste ja vallaliste hulgast.

Abiellumine läks tagurpidi ja jäi ilmasõja ajal õige väikeseks, eriti aga 1918./1919. a. Abiellumise vähenemisega jäi ka laste arv väikesemaks. Seega, kui võtate Tallinna elanikkude koosseisu ilmasõja algul, siis on see teine, kui Tallinna elanikkude koosseis praegu. Tallinna elanikkude koosseis on praegu perekonnainimesi, kes vajavad iseseisvat korterit relatiivselt, suhteliselt enam, kui oli enne ilmasõda. See on tuntud tõsiasi, mida ei tarvitse eriliselt põhjendada, et iseseisvat

korterit vajavad eeskätt perekonnainimesed. Perekond ei saa elada lahus, mees ühes ja naine teises kohas, perekond vajab omaette korterit.

Praegune elanikkude koosseis, kuigi see praegu arvuliselt sama suur, umbes 130.000 elanikku, kui 1914. aastalgi, vajab kortereid hulga enam, kui elanikkude koosseis, mis oli 1914. aastal.

Vahepeal on suur hulk maju võetud riigi- ja äriasutuste alla. On hulk kortereid ümber ehitatud selleks, et sinna paigutada kontorid. Kontorid, äriruumid on terve rea kortereid oma alla võtnud.

Lõpuks peame ka seda silmas pidama, et korterikitsikus on ühtlasi teataval määral ka psühholoogiline nähe. Kortेरikitsikus on inimese suhtumine korterioludesse. Kortेरikitsikus on ka sellepärast teravamaks läinud, et inimeste nõudmised on arenenud ja suurenenud. Rahvas on kultuuriliselt edasi astunud. Inimesed ei taha leppida seniste viletsate nurkadega ja korteritega, nii nagu nad on meil Tallinnas.

Neil põhjustel on väide põhjendamata, nagu ei võiks olla korterikitsikust Tallinnas põhjusel, et omalajal, nimelt 1917. a. elas Tallinnas 150 tuhat elanikku, praegu aga 130 tuhat. See väide on täielikult ekslik.

Eitades korterikitsikust Tallinnas, üldkomisjoni aruandja ja ka majanduserühma esindaja seletasid, et viimastel aastatel olevat ehitatud rohkesti uusi maju, nimelt viimase 3 aasta jooksul 3.000 uut tuba. See rohke uute majade ehitamine olevat viimastel aastatel kõrvaldanud korterikitsikuse.

Juba rkl. Martna näitas, et ka see väide ei pea kuidagi viisi paika ja on täiesti ekslik. Rkl. Martna näitas seda täpsete arvude varal, et kuigi Tallinnas on viimaste aastate jooksul ehitatud rohkesti uusi maju, on vahepeal kujunenud uusi perekondi hulga enam, kui uusi kortereid ehitatud.

Iga kümne uue perekonna kohta tuleb keskmiselt seitse niisugust perekonda, kes vajavad omaette korterit. Kui sellelt vahekorralt käsitada uute korterite vajadust, siis selgub, et korterit vajavate perekondade arv on viimastel aastatel olnud hulga suurem, kui neil aastatel ehitatud korterite arv. (J. Masing, mo: Härra Oinas, meil perekondade arvu kohta ei ole üldse andmeid, on leibkonnad.) Ei ole nii. Perekondade arvu saame kätte abielude registreerimise andmetest. Iga abiellumine

registreeritakse ju meil, selle kohta on olemas täpsed andmed. (J. Masing, mo: Eest surevad ära.) Jah, surevad ära, kuid iga üksiku surm ei tähenda veel seda, et korter vabaneb, vaid korter vabaneb siis, kui mõlemad pooled surevad, kuid ka ainult siis, kui ei jää järele lapsi. Harielikult elavad lapsed korteris edasi. (Pahemalt poolt: Nad tahavad inimesi välja suretada ja sel teel vähendavad korterikriisi.)

Kui võtame aluseks 1926. a. korterite lugemise Tallinnas, siis selgub, et kortereid oli 36.000, aga leibkondi, kes loomulikult igäüks vajab omaette korterit, — 44.400. Seega puudus ümmarguselt 8.400 leibkonnal oma korter. Kuigi viimasel ajal on maju juurde ehitatud, ei ole see suutnud 8.400 leibkonnale kortereid anda. Kui arvesse võtame ka abiellunuid peale 1926. a., siis on korterite järele nõudmine veel suurem. Ei saa juttugi olla korterikitsikuse lahendamise kohta Tallinnas. Millised on lõpuks Tallinna väikekorterid? Kas on nad niisugused, et võiksid meid rahuldada, nii et võiksime öelda, nagu dr. Masing, et meil korterikitsikust ei ole.

Nad on peamiselt ühetoalised korterid. Valdavas osas üks tuba, milles söögikolle või mille juures väike köök, kuid viimaseid on vähe. On ka tube, kus ei ole ei söögikollet ega muud söögivalmistamise võimalust peale väikese ahju.

Huvitava pildi saame tööliste korterite kohta 1926. a. teostatud tööliste büdshettide uurimise andmetel Tallinnas. See büdshettide uurimine annab umbes sama tulemusi korterite suhtes, kui täiesti iseseisvalt teostatud korterite uurimine.

Tööliste büdshettide uurimise järgi elab töölistest 86% ühetoalistes korterites. Vaatleme, mis siis sünnib, kui tööliste perekond on suurem kui üks inimene. Ühe inimese kohta on arusaadav ja mõeldav, et ta võib leppida ühe toaga. Kuid kui töölisel on 2—3 liiget perekonnas, kas ta võtab siis omale suurema 2—3-toalise korteri, nagu see peaks loomulikult sündima?

Andmed näitavad, et kui tööliseperekond on üheliikmeline, siis on kõikidel juhusel neil kasutada ainult üks tuba, tähendab 100% elab ühes toas. Kui perekond on kaheliikmeline, siis elatakse edasi ühes toas 93 juhusel sajast. Kui perekond on kolmeliikmeline, siis — 81 juhusel sajast. Neljaliikmeline perekond elab ühes toas 87 juhusel sajast. See on huvitav nähe. Kui perekonnaliikmeid on juba

4, siis võiks arvata, et inimene püüab muretseda vähemalt kahetoalise korteri, kuid vastuoksa — neljaliikmelise perekonna seisukord läheb aineliselt raskemaks, kolmeliikmeliste perekondade kõrval, milliseid elab ühes toas 81%, elab neljaliikmelistest perekondadest enam, nimelt 87% ühetoalises korteris.

Kui perekonnas on 5 liiget, siis näeme, et 82% neist elab ikkagi ühes toas. Need arvud viivad meid järgmisele tulemusele: Töölise majanduslik olukord on nii vilets, soodsaid kortereid on nii vähe saada, nad on nii kallid, kättesaamatud, et vaatamata sellele, kas perekond on suur või väike, on tööline sunnitud elama ühetoalises korteris. Seda valdavas enamuses, umbes 80% ulatuses.

Tööline ei pääse välja ühetoalisest korterist, see oleks nagu ta saatus, ta ei pääse kuidagi kahetoalisse korteri.

Kuid on see loomulik, et 4-, 5-, 6-, 7-liikmelised perekonnad peavad leppima ühetoalise korteriga?

On uuritud õhusuurst, mis peaks tulema korteris ühe inimese kohta, ja leitud, et alammääraks peaks olema 20 kuubikmeetrit. Kortereid alla seda normi oleksid ebahügieenilised, oleksid halvad.

Kuupalju tuleb õhku Tallinna tööliste korterites ühe inimese kohta. Selgub, et 62% Tallinna töölistest peab leppima oma korterites mitte 20 kuubikmeetri õhuga, vaid kuni 15 kuubikmeetriga. Seega elab 62% Tallinna töölistest korterites, mis ei vasta hügieenilistele nõuetele. 15—20 kuubikmeetrit õhku on 29% töölistel. Tähendab, 91% Tallinna töölistest elab korteritingimustes, kus neil ühe perekonnaliikme peale tuleb õhku alla 20 kuubikmeetri, sellega määral, mis madalam normaalsest. Ainult 9% töölistest elab tingimustes, kus on õhku üle alammäära. Tallinna tööliste korterid asuvad suuremalt jaolt esimesel korral, keldrikorral on umbes 9%. Missugused on need viimased korterid, seda teab igauks, kes tahab näha neid lahtiste silmadega.

Mihul oli juhus viimasel ajal mööda käia ühest majast, kus sündis kummaline muudatus keldrikorral. Varemalt silmasin keldrikorral väikesi aknaid, millistel olid määrdunud klaasid ees. Klaaside tagant paistsid raudtrellid. Oli näha, et seal oli puukuur. Kuid ühel õhtul silmasin, et ühel väikesel aknal oli klaas pestud puhtaks, aknale oli mingi eesriie paigutatud, mille tagant paistis valgus. Tähendab, inimene oli pidanud võimalikuks sinna elama asuda,

kuu päikesevalgus ei paista, kus raudtrellid ees kui vangimajal, kus seni peeti võimalikuks ainult puid hoida. Pärimine üldkomisjoni aruandjalt härra Pungalt, kas inimene siis spordi pärast sinna asus, korterite külluse pärast, seepärast, et „Tallinnas kortereid niipalju saada kui tarvis“ — nagu meile öeldi. Mis löbu tegi inimesele elama asuda sinna niiskesse kivikõngi? Peaks ometi selge olema, et korterikitsikus, korterite kallidus sundis inimest asuma sinna puukuuri, kuuri, mille aken ei ole suurem, kui minu ees oleva kõnetooli laud.

Kuid ehk on korterite üürid madalad? Andmed, mis saadud tööliste büdshettide uurimisest näitavad, et tööliste korterid ei ole odavad. Need viletsad ühetoalised korterid maksavad keskmiselt enam, kui uued kahetoalised tööliste korterid Viinis, kus on põrandapinda 48 ruutmeetrit, sealjuures igasugu mõnused, mida moodne ehitusekunst korteriüüriks anda võib. Meil on juhuseid, kus inimesed peavad elama keldrikorteris ja maksma üüri 2.000 kuni 3.000 senti kuus.

Mulle paistab peale nende andmete üleaurune olema enam rääkida sellest, et Tallinnas on korterikitsikus. Mulle paistab, et see küsimus peaks nii selge, korteriviletsus nii karjuv olema, et otse piinlik on tulla siia kõnetooli ja hakata avaliku elu tegelastele, haritud inimestele seletama, et Tallinnas on korterikitsikus. Ei tule enam sõnu suhu, kuidas seda öelda, millest laulavad juba varblased katusel, kuid mida ei taheta näha ega tunnustada mõnelt poolt.

Teiseks väidete kompleksiks, millega üüriiseaduse kaotamise pooldajad esinesid, on väited, et üüriiseadus olevat sotsiaalselt halb seadus, on ebaõiglane.

Eriti pikalt käsitas seda küsimust majanduserühma esindaja härra dr. Masing, kes muu seas isegi väitis, et Eesti tööliste palgad olevat madalad üüriiseaduse pärast! Kuid vähe sellest, Eestist olevat väljarändamine sellepärast suur, et Tallinnas maksev on üüriiseadus ja ka teistes linnades varemalt maksis.

Erajutus härra dr. Masing'iga selgus, et ta peab silmas tööliste rahapalga madalust. Et Eesti tööliste rahapalk on natuke madalam sellepärast, et üürid ei ole nii kõrged, kui neid majaperemehed oleksid tahtnud näha, selles võib ju olla terake tõtt. Kuid keegi ometi ei hinda tööliste palkasid paljalt rahapalga järgi, vaid palkasid tuleb hinnata selle järgi, kuupalju rahapal-

gaga võib osta tarbeaineid. Kui peetakse silmas ainult rahapalka, siis ei nähta õieti veel midagi. Tööpalga mõõdupuuks on tööline reaalpalk.

Tulla seletama, et Eesti tööliste reaalpalk on madal üüriseaduse pärast, selleks peab olema palju julgust ja mitte üksi julgust. Mina ei taha nendel dr. Masing'i väidetel pikemalt peatuda, nad on liiga kunstlikud ja otsitud. Nad ei kannata välja mingisugust arvustust.

Nende väidetega tuleks õieti järgmist teha: nad tuleksid panna klaasi alla, neile rääm ümber teha ja riputada majaomanikude rühma tuppa igaveseks mälestuseks sellest, kuidas oskas käsitada majanduse asju 1930. aastal härra dr. Masing. Seda on nad tõesti väärt, et neid tulevastele põlvetele klaasi all näidata. Sellaseid väiteid ei ole kuskilt kuulda olnud. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Sõnakõlks, muud midagi.) See ei ole sõnakõlks.

Edasi väitis härra dr. Masing, sama rõhutas ka üldkomisjoni aruandja Pung, need mõtted on paberile pandud ka seaduseelnõu seletuskirjas, et üüriseadus olevat takistanud majade ehitamist, enam, üüriseadus on isegi tekitanud korterikriisi. Härra dr. Masing tegi oma väidete põhjendamiseks terve ekskursiooni Lääne-Euroopasse. Ta märkis, et Lääne demokraatiad olid sõja ajal ilma küllaldaste motiivideta üüriseaduse maksuma pannud, kui üüriseadus pärast sõda kaotati, olevat elustunud otsekohe ehitusetegevus.

Mis puutub sellesse härra dr. Masing'ile mõistmatasse Lääne demokraatiate arusaamisesse, siis arvan, et Lääne demokraatiad ei tohtinud teisiti talitada. Kas oleksid Lääne demokraatiad talitanud õieti, kui nad oleksid lasknud nende meeste perekonnad, kes olid väerinnal, tõsta uulitsale? Selles oli hädaoht olemas. Lääne riikides, nii kui Venemaalgi, hakkas rahaväärtus langema. Majaperemehed, kasutades seda, et uusi maju ei ehitatud, et elukallidus üldse tõusma hakkas, püüdsid tõsta üüri ja lahti saada nendele mitte meelepärastest üürnikkudest. Kui Lääne demokraatia oleks kõike seda käed rüpes pealt vaatama hakanud, kuidas üüri tõstetakse ja perekondi uulitsale paigutatakse, siis ta oleks enese hävitamise tööd teinud. Meie arusaamise järele Lääne demokraatia ei tohtinud teisiti talitada, kui ta antud juhusel talitas. Aga mitte üksi Lääne demokraatia ei arvanud tarvilikuks kaitsma hakata üürnikke, vaid seda pidas tarvilikuks ka Vene tsaarivalitsus, kellele ei saa seda ette heita, et ta oleks põdenud demokraatia nõrkust või ha-

lemeelsust, mida teie demokraatiale ette heidate.

Mis puutub väitesse, et Lääne riikides olevat uusi maju hakatud ehitama just selle tõttu, et üüriseadus ära kaotati, siis on ka see väide täiesti ekslik. Ajaline ühtelange mine ei tähenda veel seda, et üks asjaolu teist kaasaskäivat tingis, vaid see tingivuse vahekord tuleb alati välja selgitada. Juba sellepärast ei saaks tõsiselt kõnelda üüriseaduse kaotamise heast tagajärjest uute majade ehitamise kohta, kuna mitmes riigis ei olnud maksmas üüriseadust uute majade kohta, nagu Eestiski.

Kui edasi vaadelda konkreetset, millise teguri tõttu hakati Lääne riikides peale sõja ehitama uusi maju, siis näete seda, et igalpool tuli appi avalik käsi. Igalpool tegid riik ja omavalitsused korteriküsimuse oma küsimuseks ja igalpool püüti kõigi võimalikkude abinõudega toetada uute majade ehitamist.

Minul oli võimalus ka neis kohtades uusi elumaju näha, millistest rääkis härra dr. Masing, muu seas Hollandis. Olen käinud Amsterdamis, Haagis ja Roterdamis uute majade linnaosas ja selgitanud, mispärast seal on viimasel ajal niipalju maju ehitatud. Võin härra dr. Masing'ile öelda, et Hollandis ei ole niipalju uusi maju ehitatud selle tõttu, et kaotati üüriseadus, vaid et riik ja omavalitsused on toetanud suurejooneliselt uute korterite ehitamist. Mitte erakapital ei ole Lääne riikides omal algatusel need uued töölistorteritega majad püstitanud, milliseid meie igalpool näeme, vaid seda on suurel määral avalik käsi teinud. Prantsusemaal näiteks võeti 2 aastat tagasi parlamendi poolt vastu suurejooneline majade ehitamise kava. Saksamaal võeti läinud aasta lõpul vastu uute majade kava, millises on ette nähtud tervelt 4.500.000 uue korteri ehitamine. Nende 4.500.000 korteri ehitamiseks annavad riik ja omavalitsused omalt poolt toetust, milline toetus ulatub niikaugele, et ehituseühingutelt nõutakse teatud juhustel ainult 10% oma kapitali.

Härra Pung ütleb mulle vahele, et neid maju tegelikult ei ehitata. Ei, härra Pung, neid maju nägin alles paar nädalat tagasi Berliinis.

Ma rääkisin juba sellest suurest tööst, mis tehtud Viinis. Seda tööd tehakse ühel või teisel kujul igalpool Euroopas. Kus valitseb vaikus ja tuimus, see on Eesti. (J. S o o t s, põl: Kas Rei valitsus ka midagi tegi?) Härra Soots pärrib järele, kas Rei valitsus ka midagi tegi. Mul on hea juhused härra Soots'ile meelde tuletada, mida iga

Riigikogu liige peaks isegi teadma, et hoolimata rahakitsikusest leidis Rei valitsus võimalikuks riigi eelarvesse paigutada 500.000 krooni korterite ehituseleenuks, millist summat meie ei näe praeguses riigi eelarves. Muidugi 50 miljoni sendiga ei saa meie lahendada korteriolusid. Kui igal aastal oleks järjekindlalt antud 50 miljonit senti ja teatud kava järgi, siis oleksid meie korteriolud paremad kui praegu. Ka 50-miljoniga võib mõndagi teha.

Seaduseelnõu seletuskirjas on mõttepäril, mis vajaks, nagu härra dr. Masing'i väljendused, klaasi alla panemist. See on väide, et korterikitsikuse Tallinnas olevat ellu kutsunud üüriseadus. On piinlik üldkomisjoni pärast, et sellane väide võis aset leida üldkomisjoni seletuskirjas. Kui see väide leiaks aset majaperemeeste rühma poolt esitatud seaduseelnõu seletuskirjas, siis saaksime sellest aru. On ju inimlikult arusaadav, et üksikud inimesed teatavatel juhtudel oma tundeid vähe mõistuslikult taltsutades avaldavad, kuid kui seda teeb meie paremaid Riigikogu komisjone, siis on see küll halvaks tunnustuseks. (M. Martinson, põl: Seepärast, et „sots“ on juhataja!)

Arutatakse järgmiselt: Kuigi üüriseadus ei olnud maksev uute majade kohta, erakapitalil kustunud huvi ehitada uusi maju, sest kuna üüriseaduses on tegemist eromanduse vabaduse kitsendamisega, võis erakapital karta, et tulevikus ehk ka uute majade suhtes mõned kitsendused maksuma pannakse. Nii on teie loogika. (Aruandja M. Pung: See on hoopis teine asi.) Arvan, et mina arendasin õieti ja erapooletult Teie loogikat. (Aruandja M. Pung: Alguses mitte.) Ka alguses, härra Pung.

Seda kummalist mõtet arendas pikemalt härra doktor Masing ja püüdis statistiliste arvude põhjal näidata, et see tõesti nii olevat. Nimelt 1918., 1919. ja 1920. aastatel ei olevat Tallinnas uusi maju peaaegu ehitatud. Sellepärast, seletab härra Masing, et sel ajal oli maksev üüriseadus kogu oma karmusega. Mina ei eita seda, et võibolla mõni üksik majaperemees, kapitalist, ehk jättis tõesti ehitamata maja üüriseaduse pärast. Kurioosume võib ju olla igal pool, kummalisi inimesi võib leida ka majaperemeeste hulgas.

Kuid tõelikult jäid majad 1918., 1919. ja 1920. aastatel ehitamata sellel põhjusel, et need aastad olid täiesti erakordsed. 1918. aastal ei teadnud keegi ette öelda, mida järgmine päev, järgmine kuu või

aasta toob. Kas kujuneb Eestist osa Balti hertsogiriigist, või langeme tagasi Vene rüppe, või püsib Eesti riiklus. Loomulik, et siis võis mõelda vähe majahitamise peale. Kas üüriseadus maksis või mitte, on selge, et 1918. aasta ei saanud uusi maju anda. 1919. aastal peeti vabaduse sõda. Kas härra dr. Masing ühes üldkomisjoniga on siis sellel kummalisel arvamisel, et see oli kohane aeg uute majade ehitamiseks Tallinnas. Kas on siis härra dr. Masing ühes üldkomisjoniga sel arvamisel, et kui sel ajal ei oleks olnud Tallinnas üüriseadust, siis oleks Tallinnas ehitatud uusi maju. Peaks päevaselge olema, et 1919. a. ei võinud olla majadeehitamise aastaks.

Kuid kas ehk 1920. a. oli nii õnnistuserikas, et siis võis alata uute majade püstitamist? Kuid ega uus maja ei ole taskust välja tuua või käisest välja raputada. Enne on tarvis plaan ja ehituseluba nõutada linnavalitsusest, ehitusematerjal kohale muretseda, see võtab loomulikult aega. On selge, et on vajalik teatav ülemineku ajajärk, 1—2 aastat, enne kui erakapital hakkab uusi maju ehitama. Meie näemegi, et alles 1923. a. algab ehituse hooaeg, hakkavad tõusma uued majad. Suurel määral ka sellepärast, et riik tuli vastu ja hakkas andma ehituseleenu.

Tahaksin veel seda asjaolu märkida, et majanduserühm teatavasse vastollu satub. Üheltpoolt tõendatakse rühma tegelaste poolt, et üüriseadus on takistanud ja takistab tulevikus uute majade ehitamist. Üüriseadus tuleks kaotada selleks, et oleks võimalik ehitada uusi maju. Kuid teiselt poolt tunnustab majanduserühm, et viimastel aastatel on uusi maju ehitatud niivõrt rohkelt, et Tallinnas enam ei ole korterikitsikust. Kui üüriseadus on takistanud uute majade ehitamist, et tarvis oleks teda kaotada, siis ei sobi sellega sugugi majanduserühma arvamine, et praegu, kus üüriseadus maksev, on uusi maju niipalju ehitatud, et Tallinnas on kadunud korterikitsikus.

Emb-kumb, kui on ehitatud rohkelt uusi maju, siis ei takista üüriseadus uute majade ehitamist. Tähendab, uute majade ehitamiseks ei ole vajalik üüriseaduse kaotamine, vaid ka üüriseaduse olemasolul teostub uute majade ehitamine.

Üüriseaduse sotsiaalse ebaõigluse kohta tuuakse ette väide, et olevat tegemist eromanduse kitsendamisega, olevat tegemist ühe erakorralise, sõjaaegse seadusega, mis ei peaks edasi püsima normaaloludes. See

viimane väide paistab olevat kaaluvam. Minu arusaamine üüriseadusest on teine.

Viimase aja seaduseandlusest kultuurimaades läheb punase joonena läbi mõte, et tarvis on kaitsta nõrgemaid tugevamate vastu. 30—40 aasta jooksul on arenenud uus seaduseandlus, on ellu kutsutud sellased uued instituudid, mida Rooma õigus ei tunne. Paljud juristid väljendavad õieti, et uus õigus on loonud norme, millistes ei orienteeru vana õiguse rüpest välja tulnud kohtunikud. Sellepärast on reas riikides ellu kutsutud isegi uued erikohtud säärate normide käsitamise jaoks, mis reguleerivad tugeva ja nõrga vahekordi.

Meil on üüriseadus nõrgema kaitseks. See ei ole põhimõttelikult erakordne mõõduandev nähe, vaid teatavad normid võivad meil edaspidi püsima jääda, kui üks osa õiguslikust korrast.

Ma ei ütle, et praegune üüriseadus peaks jääma püsima just niisugusel kujul, nagu ta on. Võibolla tuleb mõni norm ümber muuta. Põhimõttelikult ei saa aga eitada, et ei tohiks olla mingil kujul üüriseadust. Teatavad kaitsenormid peaksid jääma püsima, nagu peavad jääma püsima töökaitse seadused.

Oma seletusi kokku võttes tahaksin märkida mõned tõsiasiad, millistega üüriseaduse kaotamisel tuleb tingimata arvestada.

Tallinnas maksab terav korterikitsikus, mille tõttu antud olukorras üüriseaduse kaotamine tähendaks korterikitsikuse süvendamist. Kuna ei ole ette näha, et tööliste palgad üüride kõrgendamisel, mis järgneb paratamata üüriseaduse kaotamisele, vastavalt tõuseksid, asetaks töölised üüriseaduse kaotamine niisugusesse olukorda, et nad peavad end veel rohkem korteri suhtes kokku tõmbama. Tõsi, et teatav osa kortereid võib vabaneda ja tulla pakkumisele sellepärast, et kuna majapere-meestel avaneb võimalus üüri tõsta, siis on üks osa väikekorterite elanikkudest sunnitud ainelise kitsikuse tõttu veel tihedamalt end kokku suruma, sest neil ei ole võimalik ülejõukäivat üüri maksta. Kortertes elamine läheks veel tihedamaks ning korteriviletsus teravamaks.

Väliselt paistaks see välja teistsugusena. Väliselt paistaks, nagu oleks korterikitsikus vähenenud, sest osa korteritest võib vabaneda.

Kuid kas sel kombel tuleb lahendada korterikriisi, et olemasolevatesse väikesesse korteritesse veel inimesi juurde surutakse, sinna, kus niikuinii vähe õhku elamiseks. Ega siis majaomanikud ei ole

üürnikkude ilusate silmade pärast huvitatud üüriseaduse kaotamisest, vaid seepärast, et saada kõrgemat üüri. See on reaalne aluspõhi, mispärast tahetakse üüriseadusest vabaneda.

Oleks loomulik, et korterite üüri tõusmisega ka tööliste palgad tõuseksid, kuid kas on oletusi selleks, et üüriseaduse kaotamise, sellega ka korterite üüride kõrgendamise tagajärjel, võiksid tööliste palgad tõusta vastavas proportsioonis? Seda eeldust meil ei ole, seda ei saa keegi oletada. Meil on väga hästi teada rahaväärtuse langemise tagajärjed. Loomulik oleks olnud nähe, et kui rahaväärtus langeb, elukallidus tõuseb, siis ka vastavalt tööliste palgad tõuseksid. Tõsiasi on aga see, et rahaväärtuse langemist 1923. ja 1924. a. a. pole suutnud Eesti töölistikond veel tasa teha. Kui Eesti tööliste reaalpalka 1923. aastal võtta saja üksuse ette, siis oli 1929. a. Eesti tööliste reaalpalk ainult 95 üksust saja asemel. 1924. a. oli ta 90 üksust, 5 aastat on Eesti töölistikond rabele-
 lenud, on meie rühm selleks igatpidi kaasa aidanud, et Eesti tööliste palgaolusid parandataks, on sellekohaseid nõupidamisi korraldatud sotsiaalministeeriumis; kõige selle tulemus on olnud see, et Eesti töölistes ei saa praegu ikkagi nii suurt reaalpalka, kui nad said enne Eesti marga väärtuse langemist 1923. aastal, vaid saavad 95 üksust endise saja asemel. (V a h e l h ü ü e.) Rahapalka on küll tõstetud. Rahapalk on tõusnud 1923. aastast. Kuid rahaväärtuse langemise ja sellele kannul käinud elukalliduse tõusu tagajärjel on diferents selle reaalpalka vahel, mis saadi 1923. aastal, ja mis saadakse praegu, umbes 5% töölise kahjuks.

Kuna rahaväärtuse langemisega tehtud auku Eesti töölise reaalpalkas ei ole Eesti töölistikond suutnud tagasi teha, siis on arvata, et üüride tõstmisel Eesti töölistikonnal ei lähe korda niipea seda tõstmist tasa teha. On küsimus, kas ta üldse suudab seda teha antud olukorras, kus ta on nõrgalt organiseeritud, ja kus vastupanu ta püüetele on suur ettevõtjate poolt. Ja kus ka majanduslik olukord ei ole soodne... (K. B a a r s, tõer: See on see peaasi.)

Viini sotsialistliku linnavalitsuse korteripoliitika arvestab suurel määral just sellega, et võimaldada Viini tööstusele ekspordivõimalusi. Nende arutlused on järgmised: Majanduseelu on raskes seisukorras, tööstuselt on raske nõuda kõrgeid rahapalkasid, ta ei suudaks neid osalt isegi maksta. Rahapalka üleskrüvimine raskenen-

daks ekspordivõimalusi. Viini omavalitsus püüab selle asemel elu odavana hoida, reaalpalka suurendada.

Meil makstakse 2.500—3.000 senti keldritoa eest, Viinis võimaldatakse töölistel elada heas korteris 4—5 saja sendi eest kuus. (K. B a a r s, tõer: Noh, ega seal majad nii kalliks ei lähe, kui meil.) See on teine küsimus. Mina räägin politika suunast. Seal on püüd vastu tulla töölistele, püüd tõsta tööliste reaalteenistust. Meie majandusepoliitikat käsitatakse aga ainult oma kellatorni seisukohalt. Majaperemehed arvavad, et neil on tarvis kõrgemat üüri, muud asjad neid ei huvita. Ja härra Pung, kes seisab ühe jalaga majamanikkude rühmas ja teisega kaubandus-tööstuskojas, aitab selleks kaasa.

Õieti peaksid üüriseaduse suhtes töösturite ja majaperemeeste huvid suurelt lahku minema. Meie töösturid on nii vähe teadlikud, et nad sellest huvide lahkuminekust aru ei saa. Võibolla nad loodavad, et Eesti töölistekond on nii nõrk, et ta ei suuda ühtki palgakõrgendust läbi suruda. Kui aga teie teaksite, et Eesti töölistekond on tugev, siis kaubandus-tööstuskoja härrad räägiksid ehk teist juttu. (V a h e l h ü ü e.) Töösturid on teistes riikides näiteks agrartaotollide vastu. Nad saavad aru, et see tööstuse huvide vastu käib, kui põllumajanduse saadused on kallid, sest see sunniks neid maksuma kõrgemaid palkasid.

Paraku ei ole meil paremal tiival üksikud huvid küllaldaselt veel differentseerunud. Töösturid ei ole teadlikud oma huvides, ei ole seda põllumehed. Põllumehed, majaperemehed ja töösturid tegutsevad käsikäes.

Kui töölistekond suudaks palgakõrgendamise abil üürikõrgenduse edasi veeretada, ehk räägiksid ja tegutseksid töösturid teisti ja ka põllumehed.

Lõpuks paar sõna Vabariigi Valitsusest. Minul oli võimalus näidata, et teistes riikides uute majade ehitamine on elustunud seepärast, et riigivõim ja omavalitsused on uute väikekorteritega majade ehitamise teinud oma küsimuseks. Meie Vabariigi Valitsuse kohta peab ütleva, et tema pinkidel valitseb selles asjas suur vaikus. Valitsus oli ilma pikemata kohe lahkelt nõus üüriseaduse kaotamisega. Ta ei ole ka Riigikogule esitanud kõige väikesematki kava selle kohta, kuidas kavatsetakse korterikriisist jagu saada, ja mida tahetakse teha. Aga mitte midagi. (V a h e l h ü ü e. — J. L o o s a l u, as: Kokkukõlas peab olema!) Mina arvan seda, et

kui Riigikogu parempoolne tiib ja Vabariigi Valitsus, tööerakondliku juhi O. Strandman'iga eesotsas, millise tööerakonna liige deklareeris üürikkude koosolekul, et erakond tahab võidelda üüriseaduse alalhoiu eest, et kui Vabariigi Valitsus ja Riigikogu parempoolne tiib arvamisel on, et üüriseaduse kaotamine peaks tarvilik olema, siis oleks Vabariigi Valitsuse ja ka Riigikogu parempoolse enamuse aukohus rahva ees vastu võtta mingisugune uute elumajade, nimelt odavate väikekorterite ehitamise kava. Küsimusest aga nii üle minna, nagu meil praegu tahetakse, et kaotame üüriseaduse, majaperemehed tahavad seda, nad on juba kümme aastat sellest kisanud ja kaevanud, — saab rahu majja, see on lubamata! (K e s k e l t: Erakapital peab ju protsente kandma!)

Jah muidugi, kas teie tahate mind veenda selles, et erakapital peaks majadest mingisugust tulu saama? Loomulik, et seni kuni olemas kapitalistlik kord, valitseb olukord, et intresse saadakse. Meie ei ole sugugi seisukohal, et üürikkud peaksid jumalamuidu eramajades elama. Kuid sellel tulul, intressil peavad olema ka piirid. Kui avalik käsi, riik, omavalitsus maju ehitab, ei ole tarvis neid teha profiidiallikaks. Hea elumaja on ise riigile väärtus, mis protsente kannab.

Piiblis kõneldakse ühest linnast... (K. B a a r s, tõer: Piiblis?) Jah, piiblis, mille müüridest jagu ei saadud. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Pasunad.) Jah, siis toodi välja vägevad pasunad ja müürid langesid. Meie rühmal ei ole niisuguseid pasunaid. Korteriküsimuse tähtsusest ja korterikitsikuse vastu võitlemise vajadusest arusaamine on meil suur, kõrge ja paks, rumaluse, arusaamatuse ja tuimuse müür, et sellased vägevad pasunad, nagu Jeeriku omad, kuluksid väga ja väga ära nende purustamiseks. Paraku on piibli asjad meist kaugel. Mulle tuleb aga meelde tuttav seletus, et Nõmme tuletõrjel olevat häire, kui see rõhigama hakkab, tõusvat isegi surnud Rahumäe! haudadest üles. (V a h e l h ü ü e.) Kui sellane häire peaks Nõmmel tõesti olema, siis kuluks see väga meie avaliku arvamise, Vabariigi Valitsuse ja ka Riigikogu ülesäratamiseks, (L. J o h a n s o n, stp: Siis peab välja minema.) et mitte nii hoolimatult, nii kergemeelselt ei talitatakse meie kehva rahvaosaga, väikekorterite üürikkudega, nagu seda kavatsetakse teha üüriseaduse hoolimata kaotamisega, eriti praegusel raskel majanduskitsikuse ajajärgul.

Juhataja: Rkl. H. Martinson'ilt on
ettepanek,
lõpetada koosolek.

(Hääletatakse.) Ettepanek on
vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.05 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

